

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 13.

Onsdagen den 18 februari, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 17 februari 1920.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Gävleborgs län insänts en den 16 februari 1920 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll att, sedan direktören J. O. Ödlund i Stockholm blivit av Gävleborgs läns landsting utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för tiden till den 1 januari 1923, men denna plats blivit ledig vid förrättning enligt 14 § av lagen om val till riksdagen postkontrollören *T. Julin* i Gävle blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1923.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
C. W. Bruno.

Anmälades och bordlades

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj: t angående lagstiftning om skyldighet för den, som med begagnande av sin ekonomiskt eller socialt överlägsna ställning medvetet tredskas att i rätt tid fullgöra sina förpliktelser, att till den berättigade utgiva ett effektivt skadestånd; samt

nr 6, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om avbetalningsköp.

Herr Ekman, Karl Johan, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av den kungl. proposition, som i går överlämnades till riksdagen rörande Sveriges anslutning till nationernas förbund, anhåller jag att få väcka en motion.

I Kungl. Maj:ts proposition vägas mot varandra omsorgsfullt fördelarna och olägenheterna av ett inträde i nationernas förbund, men man söker förgäves ett framhållande av de fördelar, som tillskyndats vårt land genom den neutralitetspolitik, som hittills har förts och som har förskaffat vårt land en oavbruten fred och trygghet under mer än hundra år. Den vägen är beprövad, och den har visat sig hållbar även under världskrigets starka påfrestning. Jag tror, att det är äventyrligt att övergiva denna väg och i stället kasta landet in på en ny bana, där vi säkert ganska snart skola få göra bittra erfarenheter.

Jag tillåter mig således, herr greve och talman, att väcka en motion, vari jag hemställer, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till nationernas förbund ville göra det uttalande, att då Sverige vid uppkommande konflikter mellan främmande makter framdeles såsom hittills vill för sin del obrottsligt iakttaga en sträng och opartisk neutralitet; då Sverige under inga omständigheter vill låna sin medverkan till en ur rent mänsklig synpunkt så skändlig och upprörande handling som en uthungringsblockad mot ett annat folk, vare sig vän eller fiende; samt då Sveriges folk under inga omständigheter vill tillåta, att svenska trupper för främmande ändamål föras utom Sveriges gränser eller att främmande trupper indragas i landet; men fasthållandet av dessa grundsatser skulle omöjliggöras genom ett inträde i nationernas förbund, finner sig riksdagen icke kunna bifalla Kungl. Maj:ts härom gjorda framställning.

Därefter avlämnades ifrågavarande motion, nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund.

Motionen hänvisades till särskilda utskottet.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 90, angående Sveriges anslutning till nationernas förbund.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Det kan icke vara min mening att redan nu uttala vilket svar, som bör lämnas på regeringens förslag att Sverige skulle utan förbehåll ansluta sig till fördraget om nationernas förbund. Innan ett dylikt svar lämnas, böra vi, en var, noga granska och överväga såväl fördragets särskilda bestämmelser som den situation, vilken föreligger och på avgörandet måste hava ett betydande inflytande. Vad jag nu vill göra är endast att dels påpeka vissa principer, som hittills varit bestämman-

de för svensk utrikespolitik, och några önskingar, som vi i det avseendet hysa med avseende på framtiden, samt undersöka, huru fördraget ställer sig till dessa, dels ock att fästa uppmärksamheten på några viktigare fall, där fördragets bestämmelser lämna rum för berättigad tvekan angående vilka rättigheter eller förpliktelser skulle för oss uppstå såsom medlemmar av nationernas förbund.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Innan jag emellertid går vidare, vill jag på det kraftigaste varna för en uppfattning, som man icke så sällan ser framställd, nämligen att det gagnar oss föga att genom undersökning av förbundsfördraget eller eljest söka komma till en självständig objektiv mening, om Sverige bör gå med i förbundet eller ej. Något val skulle nämligen ej finnas; vi måste, vare sig det är nyttigt eller ej, vare sig det är i Sveriges verkliga intresse eller ej, tillträda förbundet, med andra ord situationen skulle med samma makt som ett oemotståndligt våld tvinga oss in i förbundet eller ock krossa oss, därest vi sökte ställa oss utanför detsamma. En dylik ståndpunkt, ovärdig en fri svensk man och outhärdlig för den, som vid sitt avgörande skulle behäskas av densamma, skulle dessutom utgöra det starkaste av alla skäl mot förbundet och dess karaktär, för att icke tala om att den skulle till hycklare och ordbrytare göra de män och de stater, vilka fastslagit förbundsstadgandena och själva gått in i förbundet. I ingressen till förbundsfördraget heter det nämligen, att de höga fördragslutande parterna ansett, att det för utvecklande av samarbetet mellan nationerna samt garanterande åt dem av fred och säkerhet vore av vikt att underhålla öppna samt på rätt och heder grundade internationella förpliktelser, att noggrant fasthålla vid den internationella rättens föreskrifter, vilka hädanefter komme att erkännas såsom rättesnöre för regeringarnas uppträdande, samt att vid de inbördes förbindelserna mellan ordnade samhällen upprätthålla rättvisa, etc. Med sådana grundsatsers iakttagande vore det uppenbarligen alldeles oförenligt, att en suverän stat underkastades menliga påföljder av ena eller andra slaget, därför att densamma icke antagit en erhållen inbjudan att ansluta sig till förbundsfördraget. Vid prövningen av frågan, om Sverige bör antaga eller avböja den gjorda inbjudan, stå vi följaktligen på förbundsfördragets egen proklamerade ståndpunkt, om vi anse oss berättigade att fritt och med tillbörlig hänsyn till Sveriges och dess folks livsintressen fatta vårt beslut i denna kanske den viktigaste fråga, inför vilken vårt land någonsin varit ställt.

Söker jag nu i korta drag angiva de huvudsynpunkter, som vårt folk orubbligt sökt fasthålla i sin utrikespolitik, så är den första den, som hos oss härskat sedan hedenhös, nämligen att vi måste bevara vår ställning som en suverän, självständig stat, vilken i sina beslut och handlingar icke är underkastad någon annan vilja än de svenska statsmakternas uppfattning av vad som för riket i varje fall är det mest gagneliga. Denna princip, utgör uppenbarligen icke något hinder för överenskommelser med främmande stater, som i särskilda avseenden inskränka vår handlingsfrihet, men den fordrar

Kung. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Forts.)

ovillkorligen, att dessa inskränkningar icke gå så långt, att rikets väl eller ve lämnas i händerna på främmande makter eller deras representanter. Därmed vore nämligen i själva verket vår suveränitet upphävd och vår nationella rätt att själva länka våra öden undandragen svensk uppfattning, svensk vilja och svenskt ansvar.

Den andra principen i vår utrikespolitik, vilken i mer än hundra år iakttagits av vårt folk, är bevarandet av vår neutralitet i alla sådana fall, där svenska livsintressen icke skulle stå på spel. Vi ha visserligen varit alltför måna om vårt nationella oberoende för att begära eller godtaga en garanti för denna neutralitet från andra maktens sida, ty vi ha velat själva äga sista ordet, då frågan gäller vad som är ett svenskt livsintresse. Men å andra sidan ha vi med den yttersta omsorg bevarat denna neutralitet, och en mer än hundraårig fred har därav blivit en följd samt satt oss i stånd att på det fredliga arbetets område vinna segrar, som, om man tager hänsyn till vår ringa folkmängd, i såväl andligt som materiellt avseende ställt vårt folk i första ledet bland kulturbärande och kulturskapande stater. Utan att på något sätt förhåva oss ha vi ansett oss på grund av vår historia och vår kultur vara berättigade att, när fråga gäller skapandet av en sammanslutning mellan folken till mänsklighetens bästa, intaga en plats och erhålla en möjlighet till inflytande, som stå i rimligt förhållande till vår på så många områden under århundradens mödosamma arbete förvärfvade duglighet och till vårt folks obestridda bildning och kunskaper.

Klart är att, när tanken om ett nationernas förbund så småningom började kristallisera ut sig till fasthet och klarhet, densamma måste väcka ett varmt gensvar i svenska folkets hjärtan. Detta så mycket mer, som vår ärorika krigshistoria, vilken fyller otaliga blad med berättelser om strider icke för egna materiella fördelar utan för mänsklighetens högsta värden, dock samtidigt djupt präntat in i vårt folks sinnen, att kriget är ett mänsklighetens gissel. I ett nationernas förbund sågo vi nämligen en löftesrik möjlighet att i framtiden folkens mellanhavanden skulle kunna regleras med rättens och billighe- tens och icke med våldets svärd. Därigenom skulle ock den stora mängd sociala spörsmål, som mer än någonsin tillförene fylla vår tid, kunna få en tillfredsställande lösning, ty det materiella underlag, som därför är oundgängligen nödvändigt, skulle tillföras mycket av den kraft, som under hittillsvarande förhållanden måst användas på en för självständighetens och kulturens bevarande nödvändig militär försvarsberedskap.

Huru ter sig emellertid det förbundsfördrag, som nu framlägges till vårt godkännande, för en uppfattning, vilken behärskas av de synpunkter, jag nu gjort gällande? Öppet måste jag med avseende härå säga, att redan det sätt, varpå tanken om ett nationernas förbund fördes fram till förverkligande i det nu föreliggande förbunds- fördraget är ägnat att hos oss väcka stora betänkligheter. Förbunds- fördraget utgör som bekant första kapitlet i fredsfördraget mellan de allierade och associerade makterna å ena sidan och Tyskland å den

andra. En följd härav har ansetts böra vara den, att de neutrala staterna icke borde få deltaga i de överläggningar, som fördes angående förbundsfördragets innehåll. Visserligen har tillfälle beretts oss att på halvofficiell väg få framföra våra erinringar, men detta är tydligen en helt annan sak än om vi fått såsom fullt likaberättigade deltaga i avtalets utförande. Vår suveräna likställighet med de i kriget deltagande makterna har därigenom fått lida en inskränkning, som icke är utan betydelse för framtiden. Man kan icke, trots åtskilligt tal i motsatt riktning, undgå att finna, att den opartiska neutralitet, som vi under kriget iakttagit, i stället för att tillräknas oss såsom en förtjänst om mänskligheten, när fråga var om stiftandet av ett förbund för krigets undvikande och främjandet av fredliga avgränsningar mellan folk, snarare lagts oss till last, såsom innehärande en likgiltighet för de höga mänskliga intressen, som ententemakterna ansågo sig under kriget hävda. En praktisk följd av att vi således icke fått vara med bland de egentliga fördragsslutande parterna, har blivit den, att de neutrala, bland vilka utom Sverige finnas bland andra Schweiz, Holland, Danmark och Norge, fått nöja sig med en inbjudan att inom viss kort tid svara, om de ville reservationslöst ansluta sig till förbundsfördraget eller ej. Detta svar måste vara definitivt inom den fastställda tiden av två månader från fredsfördragets trädande i kraft och anses ej få göras beroende av att det sedermera ratificeras. De s. k. ursprungliga medlemmarna av nationernas förbund, vilka äro fredsfördragets signatärmakter, och bland vilka vi finna stater som Bolivia, Cuba, Ecuador, Guatemala, Haiti, Hedjaz, Honduras, Liberia, Nicaragua, Panama, Siam, Uruguay o. s. v., bliva först då definitivt bundna av sitt tillträde till förbundet, när fredsfördraget av dem ratificerats. Ända till dess dylik ratifikation afgivits, kunna de ursprungliga förbundsmedlemmarna följaktligen framställa villkor för sitt inträde i förbundet, och vi hava ju sett, huru som till och med en av stormakterna i förbundet, Amerikas Förenade stater, ännu håller på med att diskutera de villkor, på vilka denna makt vore villig att definitivt ingå i förbundet. Innan man således vet vare sig vilka stater, som komma att slutligen bli medlemmar av förbundet, eller ens om alla fördragets bestämmelser bli eller icke bli för samtliga förbundsmedlemmarna bindande, fordrar man av oss, att vi oåterkalleligen avgöra, om vi vilja tillträda förbundet på de villkor, som finnas stadgade i fredsfördragets första kapitel. Detta torde vara en sak, som bör noga beaktas, då riksdagen går att fatta sitt beslut, detta så mycket mer som stater med Europas halva folk-mängd ännu icke fått rätt att ansluta sig till förbundet och i framtiden kunna komma in endast under förutsättningar, som lämna möjlighet att hålla dem under ett alldeles särskilt förmynderskap.

Gå vi därefter över till en undersökning av den ställning, som skulle tillkomma oss i förbundet, kan man icke undgå att känna sig mindre angenämt berörd av ett yttrande i ett tidigt engelskt utkast till förbundsbestämmelser, däri ingen mindre än lord Robert Cecil uttalar, att, om man blott utesluter fiendliga stater, behöver man ej vara

Kongl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Forts.)

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Forts.)

så noga i övrigt, »då de små i varje fall icke komma att utöva något vidare inflytande inom förbundet». Denna tanke har otvivelaktigt realiserats långt mera i det slutliga förbundsavtalet än i tidigare, särskilt amerikanska, förslag som förelegat. Detta frångår av sammansättningen av förbundets förnämsta organ, församlingen och rådet, samt av dessa organs inbördes kompetens och särskilda befogenheter. Rådets inflytelsesfär har utvidgats på församlingens bekostnad. Vid bedömandet av Sveriges ställning, därest vi inträda i förbundet, är detta uppenbarligen något, som måste tillerkännas stort beaktande. Hava vi faktiskt endast utsikt att få säte i församlingen, blir vår ställning följaktligen i betydande grad svagare än om vi jämväl äga utsikt att få säte i rådet. Enligt fördraget äro de fem allierade stormakterna berättigade till säte i rådet, som dessutom består av ombud för fyra andra medlemmar av förbundet. Dessa skola utses fritt, d. v. s. utan bundenhet av särskilda valbestämmelser, av delegerade-församlingen, vilken ock äger efter gottfinnande bestämma, när förändring skall äga rum. Till dess dylikt val ägt rum första gången, äro Belgien, Brasilien, Spanien och Grekland berättigade att representeras i rådet. Jag måste påpeka, att medan det i art. 4 heter, att rådet med bifall av församlingens majoritet kan utöver de fyra utsyttterligare medlemmar i förbundet att vara representerade i rådet, så göres med avseende på det beslut, varigenom de fyra nämnda makternas representationsrätt i rådet överflyttas på andra förbundsmedlemmar, icke något undantag från regeln att församlingens beslut skola vara enhälliga. Detta borde med rätta anses som ett orimligt resultat, men i betraktande av fördragets ordalag måste man söka vinna klarhet om vad meningen i detta fall verkligen är, detta så mycket mera som vid en sakkunnig granskning av ett tidigare amerikanskt utkast man föreslagit följande stadgande: »Vid delegerade-församlingens första möte och därefter årligen skall densamma genom majoritetsbeslut utse fyra andra förbundsmedlemmar, vilkas ombud skola vara medlemmar av rådet för det följande året.» Skulle verkligen enhällighet enligt förbundsstadgan fordras i förevarande fråga, lära de i förbundsfördraget uppräknade fyra staterna ständigt förbliva medlemmar av rådet. Men även om fördraget icke kommer att så tolkas, äger Sverige tydligen i en förbunds-församling, där majoriteten utgöres av utomeuropeiska stater, föga utsikt att komma in i rådet, såvida icke stormakterna mot förmodan skulle använda några effektiva påtryckningsmedel. Det synes mig därför icke oberättigat att utgå därifrån att rådet blir en församling, vari vi icke bli representerade utom för det för alla förbundsmedlemmar medgivna undantagsfallet, att en fråga speciellt berör våra intressen. Prövningen härav torde man emellertid efter all sannolikhet vilja tillerkänna rådet självt. Obestridligt ha vi däremot såsom ovan sagts säte i förbunds-församlingen. Denna är ingen rådet överordnad myndighet utan blott med densamma sidoordnad. Den verkliga makten ligger emellertid hos rådet, något som fått ett visst uttryck bland annat däri, att rådet skall sammanträda enligt fördraget minst en gång om året

och säkerligen under en lång tid blir permanent, medan församlingen icke ens behöver sammankallas varje år.

Av det sagda framgår, huru ringa verkligt inflytande vi enligt fördraget skulle få inom förbundet. Av bestämmelserna om rådets maktbefogenheter framgår därjämte, vilka väsentliga inskränkningar i vår suveränitet vi såsom medlemmar av förbundet bli underkastade.

Rådets makt beror på dess enhällighet. Kan sådan icke åstadkommas, blir rådet maktlöst och hela förbundsfördraget säkerligen en värdelös papperslapp. Just denna fordran på enhällighet för beslut av någon vikt måste göra rådets medlemmar benägna för att motarbeta förändringar i rådets sammansättning. Genom att bereda varandra ömsesidiga fördelar kan man lättare upprätthålla enigheten. Förhållandet mellan de i rådet deltagande staterna och dem, som blott äga deltaga i delegeradeförsamlingen, blir sannolikt liknande det, som jag hört berättas skulle ha existerat i gamla tider inom ett litet ordenssällskap av unga studenter i Uppsala. Sällskapets förnämsta uppgift hölls strängt hemlig, och en medlem fick först då kännedom därom, när han kom i högsta graden. Men för den, som en gång kom dit, var upptäckten så mycket angenämare. Hemligheten var nämligen den, att högsta gradens medlemmar fästade upp de bidrag, som de lägre ordensbröderna lämnat för befordrande av ordens syften. Jag fruktar, att om rådet inom nationernas förbund blir en alltför sluten enhet, resultatet för de förbundsmedlemmar, som icke få säte i rådet, lätt kan bli lika litet avundsvårt som för de ordensbröder i Uppsala, som aldrig kommo upp i högsta graden. Med denna min uppfattning om rådet är det naturligt, att jag måste fästa stor vikt såväl vid rörligheten i småstaternas representationsrätt i rådet som vid vilka stormakter, som där äga säte. Från denna synpunkt blir frågan om Amerikas och Tysklands inträde i förbundet av en alldeles särskild betydelse, när man skall för Sveriges del fatta beslut i frågan. Ju mindre förbundet får karaktären av ett segrarnas förbund och ju mindre ensidigt rådet blir i fullföljandet av sina egna medlemmars intressen, desto drägligare blir det för förbundsmedlemmarna i gemen att vara underkastade rådet, och desto lättare ha de att inom förbundet tillvarataga sin suveränitet och sitt oberoende.

Vad därefter beträffar förenligheten av vår hävdvunna neutralitetspolitik med ett inträde i nationernas förbund, är det visserligen riktigt, att neutraliteten icke blir en omöjlighet genom förbundsfördragets bestämmelser, men å andra sidan kommer det juridiskt eller åtminstone faktiskt i de flesta fall icke att bero på oss, om vi få vara neutrala. Först och främst äro vi, när en förbundsmedlem emot stadgandena i art. 12, 13 och 15 angripes av någon annan förbundsmedlem, skyldiga att utan vidare vidtaga s. k. ekonomisk bojkott mot fredsstörraren. Endast därom äro olika meningar, om vi därjämte äro förpliktade till militär hjälp, i det att somliga säga, att sådan förpliktelse föreligger, andra att vi ha full frihet såväl att vägra hjälp över huvud taget som ock att bestämma omfattningen av en dylik hjälp. Presidenten Wilson synes i budskap till amerikanska senaten angående

Kungl. proposition ang Sveriges anslutning till nationernas förbund
(Forts.)

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

den fransk-amerikanska allianstraktaten ha med blott cirka två månaders mellanrum uttalat båda dessa stridiga meningar. Sedermera har han fastslagit, att förpliktelsen till militär hjälp icke är juridisk utan blott moralisk, d. v. s. beroende på den förpliktades samvete, men samtidigt har han förklarad, att den moraliska förpliktelsen är långt mera bindande än den juridiska. För oss vore det av stor vikt att bestämt veta, om någon verklig juridisk förpliktelse föreligger eller icke, ty därefter måste vi inrätta vårt försvar. Ha vi en juridisk skyldighet att militäriskt hjälpa en överfallen förbundsbroder, så ha vi också juridisk rätt att själva få hjälp av andra förbundsmedlemmar, om vi i strid med förbundsfördragets stadganden bli överfallna av någon annan. Ha vi däremot ingen juridisk förpliktelse, så ha vi ej heller någon juridisk rätt till militär hjälp och måste därför lita uteslutande på oss själva i försvaret av vårt land. Övriga förbundsmedlemmars moraliska skyldighet kan nog vara en börda för dem men blir aldrig för oss något, varpå vi kunna bygga skyddet för vårt lands självständighet. För övrigt, mina herrar, moraliska skyldigheter ha en helt annan styrka, då den berättigade är den starkare än då den förpliktade intager en dylik ställning. Emellertid, det må vara hur som helst med frågan, om förbundsfördraget i det i art. 16 nämnda fall juridiskt förpliktar oss till att lämna militär hjälp till en angripen förbundsmedlem. Redan det avbrytande av kommersiella och finansiella förbindelser med den fördragsbrytande staten, som art. 16 otvivelaktigt ålägger oss, och ännu mer den där stadgade skyldigheten att förhindra alla förbindelser av finansiell, kommersiell och personlig art mellan sistnämnda stats medborgare och medborgarna i varje annan stat, även en sådan som icke tillhör förbundet, äro av den art, att den ekonomiska bojkotten i de fall, då staternas inbördes läge därför lämpar sig, helt naturligt måste snart övergå i en militärisk aktion eller försvar mot en sådan. Detta är så mycket antagligare i de fall, då man fullgör den i art. 16 stadgade förpliktelsen att underlätta fri passage inom vårt område för förbundsmedlemmar, som deltaga i de gemensamma åtgärderna till skydd för förbundsförpliktelseernas helgd, som det så vackert heter i förbundsavtalet. Resultatet synes således bliva det, att den tolkning av art. 16, som för oss medför de största militära bördorna, är den, enligt vilken vi varken äro juridiskt berättigade eller förpliktade till militär hjälp gentemot en fördragsbrytande medlem eller en utom förbundet stående stat. Vi bliva därigenom nämligen tvingade att upprätthålla en försvarsberedskap, som är tillräcklig för vårt skydd i situationer, som vi hittills genom vår neutralitet kunnat undvika.

Medan således, såvitt jag kan förstå, den tolkning av art. 16, som befriar oss från förpliktelsen till militärt ingripande i där omnämda fall, skulle för oss medföra ökade militära bördor, är förhållandet ett annat i det uti art. 10 nämnda fall. Skulle sistnämnda artikel i strid med flera uttalanden av särskilt franska statsmän böra tolkas därhän, att denna artikel icke ålade oss några förpliktelser utöver dem, som stadgas i art. 16, vore detta för oss fördelaktigt, då vi

uppenbarligen icke hava för avsikt att mot förbundsbestämmelserna angripa någon inom eller utom förbundet stående stat. Emellertid, den tionde artikeln ordalag hava återopats såsom stöd för att vi genom inträde i nationernas förbund skulle ådraga oss förpliktelsen att upprätthålla den genom fredsfördraget gjorda territoriella anordningen mellan de förut krigförande, naturligtvis under den förutsättningen, att en rubbning av denna anordning icke på överenskommelsens väg kunde ävägbringas. Såsom medlem av nationernas förbund skulle vi enligt sistnämnda tolkning följaktligen bli ett slags garant för genomförandet av fredsfördraget jämväl i övrigt, och rådet skulle, såsom art. 10 säger, ha att taga i övervägande på vad sätt nu ifrågasvarande förpliktelse skall genomföras. Det måste enligt min mening med den största omsorg undersökas, vad bestämmelserna i art. 10 verkligen innebära. Att de innebära något annat än stadgandena i art. 16, torde framgå däraf, att sättet för realiserandet av den i sistnämnda artikel stadgade förpliktelsen ju finnes angivet i densamma och följaktligen icke gärna kan, såsom i art. 10 skett, hänskjutas till rådets övervägande.

Man kan, med hänsyn till jämväl andra uttalanden i förbundsavtalet, icke frigöra sig från den uppfattningen, att våra förpliktelser, om vi ingå i förbundet, i verkligheten bliva beroende av den tolkning, som rådet vill göra av avtalets bestämmelser. Därmed blir en självständig svensk neutralitetspolitik omöjliggjord. Och den förhoppning, som stora kretsar av vårt folk hyst, att nationernas förbund skulle medföra minskning av våra rustningar, kan icke bli realiserad. Snarare bli vi i ökad grad utsatta för att indragas i krigiska förvecklingar detta för att tjäna syften, som kanske äro för vårt folk fullkomligt främmande. Rådet får så mycket större möjlighet att använda våra ekonomiska och militära resurser för fullföljandet av sin politik, som rådet har att vaka över att en förbundsmedlem iakttaga sina förpliktelser enligt fördraget samt äger rätt att ur förbundet utesluta en förbundsmedlem, som enligt dess mening bryter mot något av de ur förbundsfördraget härflytande förpliktelserna.

Förbundsavtalets oklarhet i fråga om förpliktelsernas omfattning är till en viss grad avsiktlig och har föranletts av en önskan, att genom stadgandenas otydlighet täcka verkliga meningsskiljaktigheter mellan de fördragsslutande. Var och en torde lätt inse, att härigenom rådets ställning i förhållande till förbundsmedlemmarna blivit i en alldeles särskilt hög grad dominerande och förbundsmedlemmarnas suveränitet i motsvarande grad begränsad.

Många ytterligare erinringar skulle med skäl kunna göras mot förbundsdragets bestämmelser. Jag måste emellertid spara dem till ett senare tillfälle. Endast den frågan vill jag nu uppkasta: Vad skulle våra folk vinna genom att bli medlem av detta nationernas förbund? Vi ha sett, att vinsten icke skulle bli ökad möjlighet att stå utom krigiska förvecklingar, och följaktligen ej heller ökad möjlighet att minska våra rustningar. Vår gamla neutralitetspolitik skulle fast hellre gå i graven samtidigt som vi ingingo i denna nya

*Konstl. proposition
om
Sveriges an-
slutning till
nationernas
förbund
(Forts.)*

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Forts.)

organisation. Däremot kan det ej förnekas, att själva tanken på ett förbund mellan folken till befrämjandet av fred och frid dem emellan får ett allt kraftigare uttryck, ju flera stater som tillhöra förbundet. Men värdet härav beror otvivelaktigt därpå, om det förbund, som realiseras, får en organisation, som är ägnad att förverkliga de förhoppningar, som knutits vid denna nya skapelse. Men, invänder man kanske, vad som brister i början, kan sedermera bättras och fullkomnas. Förvisso, men detta beror på den anda, som från början besjalar förbundet. Är den andan en maktbegärets, egoismens och hänsynslöshetens anda, är icke mycket att hoppas av den framtida utvecklingen. Förbundsavtalet kan nämligen icke bedömas isolerat, det utgör sådant det nu föreligger första kapitlet i det stora fredsfördraget. Prövningen av dess verkliga karaktär kan därför icke lämna fredsfördragets övriga bestämmelser ur sikte. I dessa får detsamma först sin fulla belysning, liksom tolkningen av dess stadganden icke kan undgå att röna inflytande av vad fredsfördraget i övrigt innehåller. Det är från dessa synpunkter, som vårt avgörande, om vi böra tillhöra förbundet, måste ske. Allt efter som resultatet av vår undersökning blir konstaterandet av att det förbund, i vilket vi inbjudits att inträda, är en segrarnas allians till fredsfördragets genomförande eller ett verkligt nationernas förbund till rättens och billighetens realiserande, måste svaret bli ett avböjande eller ett antagande av den till oss ställda inbjudan.

Kommande generationer skola, därom kunna vi vara övertygade, ställa oss till ansvar inför historiens dom, om vi icke företaga denna prövning med klokhet, mod och beslutsamhet samt under hänsyn såväl till vårt lands framtid och storhet som till mänsklighetens sanna väl.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Westman: Jag vågar antaga, att var och en av kammarernas medlemmar med mig delar känslan av den överväldigande och tryckande vikten av det stora avgörande, inför vilket vårt folk nu blivit ställt.

Så betydande äro ju i själva verket de inskränkningar i vårt lands självbestämmanderätt, som ett inträde i folkens förbund skulle medföra, att tanken föres tillbaka till de medeltida unionerna, till det tillstånd, som ligger före den tid, då Gustaf Wasa grundlade den suveränitet och politiska självständighet, som Sverige allt sedan dess uppburit.

Den allvarsdiga innebörden av det steg, som nu föreslås, minskas ingalunda därav, att det för oss ut över medeltidens nordiska ram och in i en organisation, som är avsedd att omspanna hela världen, hela detta människohav, som är upprört efter världskrigets stormar. På ett intensivare sätt än förr skulle vårt folk efter en anslutning dragas in i världens oro, ryckas bort ur det avskilda

lagn det njuta i sin nordiska vrå under en i stort sett hundraårig politisk vila.

Å andra sidan framträder från en ideell synpunkt det anbud, som nu riktats till vårt folk i form av en uppmaning att deltaga i arbetet att i möjligaste mån bärga in i framtiden de ideal, vilkas förkunnelse gick över världen under världskrigets fruktansvärda dagar.

För mångt folk, ej blott i segrarnes krets, utan även bland de besegrade och de neutrala, ter sig nationernas förbund som en portal till framtiden, genom vilken folken ha att vandra för att komma bort från det skrämmande förflutna. En sådan uppfattning är alltför mänsklig för att ej vara förklarlig. För hundra år sedan, efter den tidens stora krigsperiod, gick en liknande strömning, religiöst färgad, fram genom folken. Den grep en ande så djup som Geijers. Han välsignade furstarnas heliga allians, men han nödgades några år senare uttala sin bittra missräkning och sin förbannelse över dem, som använda mänsklighetens heligaste syften för orättvisa ändamål.

Vad som skall bliva av folkens förbund är svårt att i denna allvarliga stund överskåda. Ännu har dess historia endast till ringa del börjat. Dess vidare utveckling vilar i folkens förhoppningar eller orofyllda farhågor. Utsikten in i framtiden skymmes i ej ringa mån därav, att förbundet på grund av kända historiska skäl framträder som till sin kärna byggt på segrarnas allians och att ett inträde i denna stund ter sig som ett inträde i ett historiskt givet allianssystem. För att förbundet skall kunna förverkliga sitt uppställda höga syftemål, måste det givetvis förlora denna karaktär. Måhända skall detta ske, om icke annorlunda, så under påverkan av det inflytande, som varit fördärvbringande för alla segrande allianser, nämligen *makten*.

Vid ett bedömande av den frågan, som nu föreligger, har man emellertid ej enbart att taga hänsyn till de allmänna synpunkter, som jag har antytt i det föregående. Det finns andra, som äro mera konkreta och som det är vår skyldighet i egenskap av det svenska folkets representanter att beakta. Att se frågan ur svensk synpunkt är vår ofrånkomliga plikt. Och för övrigt skola ju alltjämt staterna bestå och verka, till och med såsom krigförande, inom förbundets ram. Det faller alltså även inom dess — inom förbundets — plan, att man ser frågan ur den svenska statens och det svenska folkets synpunkt.

Jag skall härvid inte söka att utveckla och understryka räckvidden och den verkliga innebörden av de förpliktelser vårt land åtager sig, ehuru detta ämne av naturliga skäl i den kungl. propositionen blivit behandlat ur en tämligen formell synpunkt och framställningen till följd härav fått en kanske alltför optimistisk färg. Jag vill endast erinra om den risk, för vilken Sverige genom en anslutning utsätter sig, för den händelse exempelvis Ryssland skulle börja krigiska förvecklingar med förbundsmedlemmar, sådana som t. ex. Polen eller Rumänien. När jag gör detta, sker det för att fästa uppmärksamheten därvid, att Sverige genom ett inträde i folkens

Kungl. proposition ang Sveriges anslutning till nationernas förbund
(Forts.)

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Paris.)

förbund under nuvarande världspolitiska situation råkar i ett särdeles utsatt läge. På grund härav bör Sverige, likaväl som Schweiz, kunna göra anspråk på att särskild hänsyn tages till dess berättigade önskemål och krav.

Vid detta tillfälle skall jag icke söka utreda allt vad som från Sveriges sida skäligen bör begäras. Men jag anser det oundgängligen erforderligt, att vid denna första möjlighet, som erbjödes i riksdagen, bringa på tal den preliminära ståndpunkt, som Sverige bör intaga.

Det förefaller mig alldeles uppenbart, riktigt, skäligt och billigt, att svenska folket, förutom med avseende å den verkliga innebörden av vissa dunkla paragrafer i förbundsfördraget, erhåller visshet och upplysning i ett par huvudpunkter, innan det fattar sitt definitiva beslut.

Den ena av dessa huvudpunkter rör *Förenta staternas* hållning. När förbundsakten författades och villkoren för de neutrala staternas inträde bestämdes, räknade man som en given sak därmed, att Nordamerikas Förenta stater skulle antaga förbundsakten. Så har ännu icke skett, och det är ännu icke känt, huruvida och på vilka villkor denna mäktiga stat skall ansluta sig till folkens förbund. Det avgörande, som härvid träffas, blir tydligen av den mest ingripande betydelse för hela folkförbundets karaktär och daning. Att det överensstämmer med en enkel politisk klokhets fordringar, att det svenska folket, innan det fattar sitt beslut, vill veta utformningen i ett så fundamentalt avseende av folkens förbund, det synes icke från någon sida kunna rättvist bestridas.

Den andra huvudpunkten rör en fråga, som ligger oss redan geografiskt nära. Det måste för vårt bedömande av vad folkens förbund i verkligheten är, vara av största värde att få tillfälle att iakttaga, hur detta förbunds ledande makter i handling omsätta de upphöjda principer om folkens självbestämmanderätt, som de förklarat sig omfatta. Det skulle alltså i detta sammanhang vara av den största betydelse för vårt folk, om det ägde visshet om det sätt, på vilket *Ålandsfrågan* kommer att lösas, innan det träffar ett avgörande, som ålägger det så omfattande förpliktelser som ett inträde i folkens förbund skulle göra.

Jag kommer alltså till den slutsatsen, att den första åtgärd, riksdagen bör vidtaga med anledning av Kungl. Maj:ts proposition, är att framställa en begäran, att tidsfristen för avgivande av Sveriges svar måtte utsträckas med några månader.

Fördelarna av en sådan framställning äro ur flera synpunkter så tydliga, att jag vågar hoppas, att ingen svensk skall vid moget övervägande motsätta sig tanken härpå. På grund av den ovana, som här i vårt land finnes vid utrikespolitiskt handlande, skulle man visserligen kunna befara, att jag till svar skulle få höra hopplöshetens och försagdhetsens röst. Man skulle kunna antaga, att det skulle sägas mig, att en sådan sak bör regeringen sköta och att en framställning från riksdagens sida ej tjänar något till.

Men härtill vill jag svara med en erinran om Schweiz' exem-

pel. Där sökte redan på ett tidigt stadium regeringen stöd hos sitt folk, och det visade, sig, att folkets opinion tillvann sig det höga rådets beaklande. Ingen lär vilja påstå, att det schweiziska folket skadat sig självt genom att visa prov på utrikespolitisk omdömesgillhet och viljekraft. Endast det folk, som vill något och förstår att klokt använda sin vilja, kan verka för sina mål, det är den lärdom — av vidsträcktaste betydelse — som Schweiz kan giva oss.

Jag begär naturligtvis icke, att någon redan nu skall fatta ståndpunkt till den tanke, som jag här framställt, om den första åtgärd, som enligt min mening bör vidtagas med anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nämligen att riksdagen måtte taga initiativet till en framställning därom, att tidsfristen för Sveriges svar måtte utsträckas med några månader. Förslaget kan ju lämpligen provas, framställt i annan ordning.

Jag slutar, herr talman, med att uttala den övertygelsen, att det höga rådet säkerligen har fullkomligt klar blick därför, att den bärande kraften i folkens förbund givetvis måste vara sinnesstämningen hos de folk, som ansluta sig. Den synpunkten, liksom även de ledande makternas ofta uttalade vilja att taga hänsyn till de mindre nationerna och deras frihet att efter egen prövning bestämma över sina öden, bör utgöra en borgen för, att vårt folk icke nödgas att träffa ett avgörande i en vital fråga, innan det vunnit den klarhet, som är den nödvändiga förutsättningen för ett ansvarsmedvetet handlande.

Herr Reuterskiöld: Jag har begär ordet därför att denna proposition, som är rätt så vidlyftig, dock saknar vissa upplysningar, som efter mitt förmenande det vore särdeles önskligt att hava.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärenden har vid sin föredragning inför Kungl. Maj:t delvis redogjort för åsikter, som framställts inom Förenta staternas representation, nämligen för motiveringen till där föreslagna reservationer, men i hans excellens' meddelande har icke någon sammanhängande framställning gjorts av de förslag till reservationer, som där avgivits. Det synes mig som om det varit önskvärt, att riksdagens ledamöter fått tillfälle att i ett officiellt tryck och i svensk officiell översättning få kunskap om denna reservations innehåll eller åtminstone angående de förslag därtill, som föreligga. Jag hemställer, huruvida icke utskottet skulle vilja infordra ett sådant och bifoga det sitt utlåtande när detta kommer. Vidare har hans excellens också lämnat meddelande angående Schweiz' ställning till frågan om folkens förbund och lämnat vissa uppgifter angående denna. Det kunde dock här vara av behovet påkallat och av stort intresse att få bifogad i svensk översättning det schweiziska förbundsrådets utredning i frågan; och slutligen skulle jag även vid detta tillfälle hava önskat att få en redogörelse för holländska regeringens framställning i ämnet, så att riksdagen fått även denna bifogad för en jämförelse.

Men det är en annan punkt, som enligt mitt förmenande är viktigare och som jag även vill med några ord beröra. Hans excellens

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationerna förbund.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Forts.)

talas på sid. 71 och 72 om de bestämmelser i Versaillesfredens artiklar nr:is 387—427 — alltså ett icke så ringa antal artiklar — som här upptagits, vilka angå organisationen för det sociala arbetets internationella ordnande, och hans excellens framhåller, att även Sverige enligt Versaillesfredens bestämmelser betraktas såsom ursprunglig medlem av denna organisation. Nu förhåller det sig så, att Sverige — som naturligt är — icke inbjudits att underteckna Versaillesfreden, men i folkförbundsakten finnes heller icke, såvitt jag kan upptäcka, någon bestämmelse, som förpliktar oss att, genom att underskriva denna akt, inträda i nyss nämnda arbetsorganisation. Nu innehåller den framställning, som hans excellens givit på sid. 72, ett kort sammandrag av dessa bestämmelser, men det hade varit önskvärt att de samtliga bifogats i svensk översättning, så att man klart kunnat bedöma hela innebörden av dessa artiklar. För min del måste jag säga, att om en anslutning till folkförbundet för Sveriges del skall för oss hava den betydelse, att vi utan vår vilja, utan vårt uttryckliga samtycke bliva förbundna också till denna organisation, och detta eventuellt skulle medföra att vi under alla omständigheter måste fasthålla vid t. ex. den lagstiftning om åtta timmars-arbetsdagen som nu är provisoriskt genomförd, då är detta ett spörsmål som måste allvarligt övervägas, när frågan behandlas i utskottet. Det kan icke vara skäl, att vi på omvägar skola förbindas till en sådan lagstiftning, och önskvärt vore att få en auktoritativ förklaring angående vår ställning till dessa artiklar i Versailles-traktaten. Hans excellens' framställning i detta avseende är icke uttömmande.

Det är en tredje punkt som jag också vill rikta uppmärksamheten på. Hans excellens' framställning suggererar överallt till den föreställningen, att valet här står blott mellan avslag och bifall utan vidare; och sant är, att ett bifall med reservation formellt skulle vara liktydigt med ett avslag. Men hans excellens går ett steg längre, när han betonar, att ett bifall med reservation eller ett avslag skulle vara lika med *avståndstagande* från tanken på ett folkförbund. Mig synes emellertid, att det finnes en medelväg därutinnan, att vi bifalla med vissa förbehåll, vi kunna bifalla i princip; detta vore icke ett avståndstagande, och det förefaller mig, som om man hade alla skäl att överväga, huruvida man icke kunde finna någon form, som kan förena såväl svenska folkets krav på vissa garantier, som ock folkförbundets och de ledande stormakternas intressen, en form, sådan, att dessa icke behöfde träda tillbaka från sin förut intagna ståndpunkt. Från regeringens sida kan nu sägas, att denna väg är omöjlig. Jag hoppas, att ett sådant uttalande icke göres, även om denna uppfattning finnes, därför att ett sådant uttalande från det hållet ovillkorligen skulle medföra, att de främmande stormakterna just därför förklarade vägen såsom omöjlig, då den av oss själva blivit karakteriserad såsom sådan. Men för Sveriges del är det väsentligt och viktigt, att alla de vägar, som möjligen kunna beträdas, bliva för oss tillgängliga. Jag skulle därför vilja uttala den förmodan, att vägen ingalunda vore omöjlig, därest de meningar, som hans

excellens uttalat rörande tolkningen av vissa paragrafer och artiklar i förbundsakten, vilka äro av största betydelse för oss, också verkligen delas av stormakterna, i vilket fall detta kan konstateras genom ett diplomatiskt protokoll. Om en sådan överensstämmelse föreligger, är allting gott och väl, men vi kunna icke ställa oss tillfreds bara med hans excellens' uttalade mening eller att enligt hans uppfattning traktaten så eller så kan tolkas. Föreligger stridighet mellan hans excellens' tolkning och stormakternas tolkning, synes det klokare och riktigare, att vi för vår del stanna vid hans excellens' tolkning och därmed emellertid taga avslaget såsom följd, men bifalla i princip. Om man med denna ståndpunkt alltså giver sitt bifall under vissa förutsättningar, vilket kan konstateras genom ett protokoll, som alltså är *en autentisk förklaring* och icke en reservation, så synes mig, att man funnit en utväg ur svårigheten att välja mellan ja och nej utan vidare.

Detta är så mycket viktigare som den tolkning, varom här är fråga, också har betydelse för Sveriges rike med hänsyn till beslutets enlighet eller stridighet med Sveriges grundlag. Så länge över huvud taget den tolkningen göres gällande, att vi kunna bliva bundna till militära aktioner, så länge står den möjligheten öppen, att stormakterna eller rådet — som är sak samma — komma att understryka denna uppfattning; och om detta i framtiden bleve den autentiska tolkningen, så bleve vi därav bundna. Det synes mig då tydligt, att ett bifall från vår sida icke kan komma i fråga under annan förutsättning än att nödiga grundlagsändringar verkligen bliva och hinna bliva genomförda. Det kan icke begäras av ett land, att det i strid mot sin egen gällande statsrätt skall fatta beslut, som krävas av andra makter, utan det skall ske *under förutsättning* att beslutet icke föregriper det konstitutionella avgörandet. Hans excellens har härvid klart uttalat i fråga om regeringsformens § 74, att det sannolikt blir nödvändigt att efter inträdet i folkförbundet ändra densamma. Detta är sannolikt — man kan läsa det mellan raderna — och visst är, att i denna punkt finns ingen tvekan från min sida om att en grundlagsändring *är* behöflig. Men hans excellens har icke berört § 13 regeringsformen, och jag anser, att det är samma förhållande med denna, under förutsättning att vi möjligen kunna åläggas förpliktelse till militära aktioner, som kunna leda till krigsförklaring. Det är icke nog med att, såsom det står på sid. 114, de delegerade vid Pariskonferensen för sin del hava uttalat åsikten, att något bestämt hinder i grundlagen för Sverige att omedelbart inträda i folkförbundet icke torde vara för handen, sedan det blivit otvetydigt förklarat att deltagande i de s. k. militära sanktionerna icke utgör någon ovillkorlig förpliktelse. Detta är icke, mina herrar, någon auktoritativ eller autentisk tolkning av folkförbundsakten, utan en förklaring, som är gjord visserligen av betydande politiska personer, men icke en förklaring, som binder staterna eller rådet.

Jag skulle slutligen vilja säga, att då det här är fråga om inträde eller icke inträde, har man gjort gällande — och även hans excellens' var inne på denna tankegång — att Sverige för sin del vore

Kungl. propo-
sition ang.
Sveriges an-
slutning till
nationernas-
förbund.

(Forts.)

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund
(Forts.)

plikligt att inträda, därför att vi genom vårt inträde kunna göra detta förbund till ett neutralt förbund, om jag får använda det uttrycket, därför att vi liksom övriga neutrala stater genom inträde i förbundet skulle förvandla det från ett segrarens förbund till ett allmänt, universellt förbund. Mina herrar, om vi hava en sådan makt, varför skulle vi icke kunna begagna den till att vinna verkligheten i stället för skenet? Och om vi icke hava den, ja, då är påståendet oriktigt, ty då blir förbundet icke neutralt, därför att de neutrala gå in i det, utan de neutrala bliva blott segrarnas bihang, därför att de trätt in.

Herr Clason: Herr greve och talman, mina herrar! Att nu ingående yttra sig över denna proposition, den mest framtidsbindande och alltså mest ödesdigra som enligt min uppfattning svenska riksdagen någonsin mottagit, det är givetvis icke möjligt, då man endast haft knappt ett dygn på sig för att studera handlingarna. Men just detta föranleder en av de anmärkningar, med vilka jag vill beledsaga denna remiss.

Såsom alla veta, förbereddes denna proposition redan under fjolårets urtima riksdag, som gång på gång hölls kvar för att mottaga densamma. Det är alltså självklart, att en god del av den granskande redogörelsen för förbundsaktens uppkomst, för dess förhistoria, för de svenska delegerades uppträdande därvid, för traktatens innehåll i olika avseenden, det är säger jag, alldeles självklart, att detta förelagat färdigt på ett långt tidigare stadium än nu. Det är likaså givet, att redogörelsen för exempelvis den kommentar, som framlades för engelska parlamentet i juni, liksom ock generalstabschefens yttrande, som bifogats propositionen och är daterat den 18 oktober — allt detta har tydligen också förelagat på ett långt tidigare stadium än nu. Det synes mig då hava varit högligen önskvärt, att regeringen hade långt tidigare meddelat det svenska folket alla dessa och dylika akter, som nu framläggas i propositionen. Det hade mycket väl kunnat ske i en blå bok, utan att på något sätt föregripa eller prejudicera regeringens eget ståndpunktstagande. Och ett sådant öppet framläggande av dessa akter, på ett tidigare stadium hade därjämte varit i full överensstämmelse med programmet för detta s. k. nationernas förbund, vilket ju uttalar sig för dylik öppenhet vid diplomatiska förhandlingar.

Om det således varit till gagn för sakens bedömande, om största delen av propositionens sakliga innehåll blivit för svenska folket framlagd på ett långt tidigare stadium, kan jag å andra sidan icke undertrycka den anmärkningen, att jag i vissa avseenden önskat den fylligare. Detta gäller särskilt dess framställning, när det talas om den ställning, som vissa stater, Förenta staterna och Schweiz, intaga. Däröfver har emellertid den föregående ärade talaren yttrat sig; jag skall endast understryka, att det givetvis borde varit möjligt att här framlägga en redogörelse för de förhandlingar som ägt rum i dessa länders representationer och för den kritiska granskning av vissa förbundstraktatens bestämmelser, som där ägt rum, vilken

granskning — vare sig den gått ut på bifall eller avböjande — givetvis måste hava varit av intresse för oss att få del av.

I fråga om förslagens sakliga innehåll skall jag, efter det myckna som här redan yttrats, inskränka mig till ett par korta anmärkningar.

Såvitt jag förstår, har hans excellens såsom ett skäl för Sveriges accession till nationernas förbund framhållit, att Sverige borde tillträda förbundet för att inom detsamma verka för dess förbättring. Det förefaller mig, som om hans excellens herr utrikesministern på den punkten betydligt överskattat våra möjligheter att kunna utträta något. Det förefaller mig så, då jag ser av dessa handlingar, huru liten hänsyn de förbundsslutande makterna *före* fördragets bildande tagit till de anmärkningar mot detsamma, som på förhand framställdes från Sverige i samband med åtskilliga andra neutrala stater. Det är en känd sanning, att det är betydligt lättare att få ett *förslag* ändrat, innan det är utformat och definitivt fastställt, än att sedermera, då det är fastställt, få det fastslagna dokumentet ändrat i ett eller annat avseende. Jag hänvisar för övrigt hans excellens' sanguiniska uppfattning till att även begrunda ett sådant yttrande som den förste ärade talaren, herr Trygger, citerade av lord Cecil om de små staternas ställning.

Hans excellens herr utrikesministern trycker på flera ställen i propositionen på den omständigheten, att fördraget föreskriver från de *inbjudna* staterna en accession utan alla förbehåll. Ja, det står naturligtvis så där. Men är den bestämmelsen verkligen alldeles oeftergivlig? Här meddelas ju, att enligt åtskilligas mening, exempelvis den mening, som framträder i de för engelska parlamentet framlagda kommentarerna, samma villkor skulle gälla för de s. k. *signatärmakterna*, bland dem Förenta staterna; de skulle alltså, hava skyldighet att förbehållslöst ansluta sig till förbundet. Men icke desto mindre synes det nu som om man visst icke upprätthölle det villkoret mot Förenta staterna. Det är också känt, att även beträffande de s. k. inbjudna makterna villkoret måhända icke alls är så alldeles oeftergivligt. Såvitt jag förstår, är det nämligen i denna stund ganska ovisst, huruvida detta villkor kommer att upprätthållas gent emot Schweiz. Enligt vad hittills är känt, synes alltså åtskilligt tala för att denna föreskrift om accession utan förbehåll från de inbjudna makternas sida måhända kan låta rubba på sig. Och i varje fall borde regeringen hava insatt sina yttersta krafter och all sin energi på att genomdriva ett uppklarande av huru härmed förhåller sig, ett erkännande av rätt för oss att accedera med förbehåll lika väl som för Förenta staterna och Schweiz, eller också sökt genomdriva ett bifall till en framställning i enlighet med det yrkande, som herr Westman nyss bragt på tal, nämligen rätt till uppskov. Detta hade naturligtvis varit av så mycket större vikt, som ju regeringen själv erkänner, att det finnes en hel mängd bestämmelser, som äro ytterst oklara och med hänsyn till sin verkliga innebörd därför i högsta grad påkalla ett klarläggande så att man vet, vad man förbinder sig till.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Forts.)

Kungl. propo-
sition ang.
Sveriges an-
slutning till
nationernas
förbund.
(Forts.)

I sistnämnda avseende, i fråga om oklarheten, vill jag nu endast peka på en punkt. Jag är i den punkten delvis förekommen genom en av herr Reuterskiöld nyss framställd anmärkning, ty jag önskar likasom han göra en gensaga mot hans excellens' uppfattning, att Sverige kan ingå i nationernas förbund utan ändring av Sveriges grundlagar. Det uttalas i propositionen att »något bestämt hinder» » icke torde vara för handen» i grundlagen enligt de delegerades uppfattning. Är detta verkligen en tillfredsställande förklaring? Skulle vi i andra frågor rörande grundlagen vara tillfredsställda med en så svävande förklaring, att enligt vissa delegerades uppfattning »torde något bestämt hinder» icke föreligga för genomförande av vissa åtgärder utan ändring av grundlagen? Jag är tämligen säker, att efter en så svävande förklaring skulle man tänka sig för mer än en gång, innan man utan grundlagsändring ginge in på den föreslagna åtgärden. Och, mina herrar, det vore dock då en fråga, där man hade att göra med sin egen regering. Här är det främmande, utanför stående makter, som komma att avgöra frågan om s. k. militär sanktion eller om andra åtgärder och villkor, som kunna driva oss in i krig. Jag har ytterst svårt att förstå, att man kan acceptera ett sådant fördrag med upprätthållande av den självbestämningsrätt i utrikespolitiska frågor, som vår grundlag förutsätter och enligt min mening uttryckligen föreskriver.

Den kungl. propositionens rubrik talar om »Sveriges anslutning till nationernas förbund». Nationernas förbund, ja, det är ett vackert ord, en vacker tanke, och en vacker tanke som man också gärna skulle vilja ansluta sig till. Men enligt min uppfattning är det ett skönmåleri, för att icke använda ett starkare uttryck, ett skönmåleri utan någon bakom liggande verklighet. om man vill göra gällande, att denna vackra tanke vinner gestalt i det föreliggande förslaget. Det vore säkert riktigare, om propositionens ingress rent ut talade om »Sveriges anslutning till segrarnes förbund» eller om »Sveriges principiella uppgivande av sin egen självbestämningsrätt». Den väg, som man, om detta är förslaget's innebörd, har att gå — den vägen synes mig vara klart utpekad av vår tidigare historiska utveckling och av de förpliktelser den ålägger oss mot det arv, vi mottagit av gångna släkten.

Herr Lindhagen: Det finnes i de flesta frågor, något varom alla äro eniga. I denna fråga äro vi eniga åtminstone i ett avseende, och det är att den är svårlöst, och det är alltid något. För min del vill jag icke heller fränkänna medspelarna i sakens olika facer, att de allesamman ha god avsikt. Jag är sålunda övertygad, att vid förbundsaktens antagande ententemakternas regeringar i grund och botten haft en sådan avsikt. Det är tydligt att läsa mellan raderna, att det är det mänskliga hos dem, som efter hat och psykisk nedpressning under kriget velat söka komma fram och upp ett stycke mot ljuset. Såvitt jag kan förstå är det till och med psykologiskt förklarligt, att de till en början uteslutit sina fiender från deltagande, då det för dem var en ingrodd känsla, att det är centralmakterna, som

vållat katastrofen genom brytande av fördrag, och att man därför icke kan ha förtroende för dem än på någon tid. Jag tror också, att vår regering, som har en svår ställning och som måste träffa det slutliga avgörandet, har vägt både för och emot efter förmåga och i bästa avsikt stannat vid det slut, till vilket den kommit. Likaså är det nog begripligt, att ställningarna här i landet i denna fråga ganska mycket avspegla den ställning, som intagits till de krigförande. Man finner därför, att ententevänner lättare försona sig med bristerna i ententeregeringarnas fredsförbund, under det att de, som under kriget voro centralmaktsvänner, ha svårare att försonas med dessa brister.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Emellertid, om det även kan spåras en ljusning, en glimt av en ny tid — en sak, som de flesta tyckes kunna erkänna — så är det å andra sidan uppenbart såsom ock framgår av den föregående diskussionen, att dessa symptom av en ny tid, iklätt sig den gamla världens former. Den gamla våldspolitiken går igen, man har ännu icke kunnat lösgöra sig från de metoder, med vilka världen sedan århundraden varit styrd.

Därför måste jag, för mig själv åtminstone, göra den kardinalerinran mot förslaget, att jag tror det strider mot både gudomlig och mänsklig lag att kunna åstadkomma en försoning mellan folken annat än på grundvalen av försonliga tänkesätt. Och ett försonligt tänkesätt kan icke giva sig tillkänna på ett annat sätt, än med förtroende och så, att alla våldsamma medel övergivas. Men i förbundsakten möta vi icke alls något sådant nyskapande tänkesätt.

För det första har den icke hunnit så långt, som man strävade redan före världskriget, nämligen till obligatorisk skiljedom i alla tvister till och med i tvister i s. k. vitala frågor. Enligt förbundsakten skola visst icke alla tvister lösas genom obligatorisk skiljedom, icke de vitala och icke ens alla mindre viktiga. Vad betyder då det stora förnämsta framsteget?

Den gamla världens anda ända ut i yttersta fingerspetsarna manifesterar sig ännu mer i exekutivväsendet, med det yttersta våldet i bakgrunden såsom den drivande kraften. Vi finna, att det gamla militärväsendet är kvar. Det skall visserligen inskränkas så vitt möjligt, men det skall dock upprätthållas till sina grundvalar. Man föreslår icke, såsom skedde från inflytelserikt håll före världskriget, rustningarnas avlösande eller åtminstone någon till metod och anda rimligare metod. Jag tror, att mänsklighetens försoning förutsätter att det gamla militärväsendet försvinner. Förr kommer man icke bort från det gamla. Att avskriva den gamla andan endast i någon mån, det hjälper nog icke, den sitter kvar med sina rötter och kommer att vid första tillfälle slå ut i ljusan låga.

Vi skola i det neutrala Sverige tillåta transport av främmande trupper genom vårt land. Och det kan inträffa, att vi även drivas till att skioka trupper till andra länder! Detta strider oerhört mot våra grundsatser och förutsätter, att vi skulle tvingas att på det mest äventyrliga sätt deltaga i internationella förvecklingar. Därtill påtvingas vi obönhörligt något så gammalmodigt, något så själ-

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

löst, som att deltaga i blockad och uthungring av andra folk. Är det över huvud taget rätt och lyckosamt att uthungra ett folk? Vad ha t. ex. alla detta folks barn gjort? Om det åtminstone endast drabbade de skyldiga, men dessa barn exempelvis i det främmande landet, vad ha de förbrutit? Förrän politiken förstått, att sådana medel äro detsamma som ett återuppväckande av den gamla världen ur sin grav, kommer man icke att få se en skymt av något tusenårigt rike. Hur skola vi kunna sätta förtroende till några herrar, som sitta i en stad på kontinenten och dirigera världen efter sådana grundsatser med hot om krig, blockad och dylikt. Om de hade till uppgift att skapa ett rättsrike, att vädja till förtroendet, att taga med alla, då kunde vi däremot hysa förtroende.

Vidare bibehålles ett förlegat internationellt system, som en gång var aktuellt, men jag betvivlar, att det är det nu. Man bygger fortfarande på, den illusionen, att man lika ledigt som förut kan sätta en stat i harnesk mot en annan stat. Det har gått för sig ända till världskriget. Då ännu lyckades det att kunna sammansvetsa en stats alla medborgare mot alla medborgare i en annan stat, men jag undrar, om icke den epoken i världshistorien i alla fall föll i spillror och grus med världskriget. Jag undrar, om det hädanefter också finnes någon möjlighet. Knappast. Ett sådant försök skulle sannolikt helt enkelt betyda inbördes krig i de bägge staterna. Man kan förstå, att den socialdemokratiska arbetarklassen vid världskrigets utbrott icke var stark nog att slå vakt om sina ideal utan sjönk samman. Men man kan vara övertygad, att världskrigets erfarenheter redan skapat och komma att ytterligare skapa en helt annan arbetarklass. Den må nu vara splittrad i olika linjer, men på en punkt blir den nog tämligen enig i alla fall. Det kommer aldrig vidare lyckas att med stöd av förbundstraktaten förmå alla medborgare i en stat att gå ut mot alla medborgare i en annan stat, ty det komma arbetarklasserna i de båda staterna att sätta sig för. Man bygger nu förbundsakten på en förlegad situation, och det förefaller mig särdeles verkningslöst.

Härtill kommer att centralmakterna icke inbjudits — och jag har redan förklarat att man kan förstå detta. Det är emellertid en oerhörd brist i alla fall; bara den saken visar, huru litet en fruktbringande försoningsanda ligger bakom. Man har icke kunnat övertvinna sig själv. Om Ryssland talas icke ens. Man beklagar här under diskussionen att centralmakterna ej kommit med men Ryssland synes icke existera för de ärade talarna. Många menar kanske, såsom jag hörde under gårdagen uttalas, att militärväsendet skola vi bibehålla särskilt för att försvara oss mot bolsjevikerna och hälst omstörta den konstitution, som det ryska folket för närvarande har skapat åt sig. Jo, det är en vacker politik. Är det icke bättre att låta varje stat hava den konstitution, den skapat åt sig och att bygga förbundsakten på att respektera den. Den ryska författningen är i alla fall ett försök till ett ideal, varom denna förbundsakt och svenska regeringens proposition icke alls gör något uttalande. De bygga bara på konjunkturpolitik, icke på en utpräglad fruktbarande framtidsidé.

Det kan slutligen icke förbises, att förbundstraktaten innebär ett våld mot oss. Svenskarna ha icke fått medverka såsom bröder vid de förberedande förhandlingarna, såsom herr Trygger riktigt framställde saken. Det har allenast skickats tre halvofficiella regeringsombud, som haft några privata funderingar, men icke folket bakom sig, ty folket har icke hörts i denna fråga.

Vidare ha vi icke tillåtits vederbörligen medverka efteråt, såsom jag också tyckte, att herr Trygger väsentligen riktigt återgav saken. Förbundet skall representeras av en församling, där vi icke komma att betyda så mycket, samt av ett råd, där vi icke betyda någonting alls. Hos rådet är den högsta makten lagd. Nu förstår jag visserligen denna anordning ehuru jag på inget sätt kan gilla den. Det är nämligen kanske att begära för mycket av seg-rarnas genomsnittsrepresentanter, att de skulle vara beredda att kasta ut i världen en apparat, som de själva icke behärskade. Man kan också förstå, att ententens partiledare icke heller varit färdiga att kasta ifrån sig makten, utan velat fortfarande behålla den för sig själva. Därför har det tämligen enväldiga rådet tillkommit. Herr Trygger kritiserade denna ordning med stort fog. Men jag förstår icke, varför herr Trygger för att belysa detta skulle behöva gå tillbaka till ett ordenssällskap i Uppsala. Vi hava ju våra egna partiorganisationer här i landet och här i riksdagen, som alla äro organiserade på samma sätt som ententens fredsförbund, och av samma mänskliga bevekelsegrunder. Varför gå över ån efter vatten?

Herr Trygger ansåg vidare, att förbundet måste byggas på »rättens och människokärlekens förverkligande». Det kunna vi alla vara eniga om. Men de svenska politiska partierna vilja på inga villkor sluta förbund för människokärlekens förverkligande. Varför skall man då fordra av andra vad man icke fordrar av sig själv? Nej, det är så obegripligt det hela. Då må det också vara hänt; men icke vill jag för min del medverka till att den gamla världen på det sättet uppstår igen.

En annan brutalitet mot oss är fordran, att vi skola ansluta oss inom två månader och utan reservation. Det är en ren våldshandling, ett knytnävslag mot alla demokratiska principer. Det är ententens partiledares rådsvalde i sin prydno. Man känner igen gesten från våra egna partipolitiska förebilder. Hur går det då med det nya universalmedlet den s. k. parlamentariska kontrollen, som ju även en tid var ententpolitikernas stora idé. Gäller nu idén endast ententens parlament och i all synnerhet amerikanska senaten, under det att de små neutrala staternas parlament icke skola räknas med. Det är gränslös humbug i förslaget.

Nu måste vi för att kunna utöva vår internationella rätt få förlängd motionstid och längre tid att tänka på saken. Jag skulle vilja gå ännu längre. Om någonsin en folkomröstning skulle vara på sin plats, så vore det i en sådan fråga som denna. Men tyvärr finnes ingen bestämmelse därom i våra författningar; det visar sig dock

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

från Norge, att där kan i stora frågor anordnas folkomröstning i alla fall, när det behövs, och när det ifrågasättes även hos oss kunna ske i en sådan fråga som om alkoholförbud, så bör man kunna göra det även i denna stora fråga.

(Forts.)

Förbundsakten är ett våld mot oss även indirekt, ty det är icke utsagt att, om vi icke ansluta oss till denna, komma naturligtvis i alla fall samma vänskapliga förbindelser som förut att upprätthållas. Tvärtom, detta knytnävslag i vårt ansikte, att vi skola besluta oss inom två månader utan reservation, innebär i själva verket ett indirekt uttalande: rätten I eder icke och packen eder efter de här partiledarnas mening därute, kommen även I att sättas i blockad och uthungras. Jag får säga, att detta är den största faran, och det är kanske detta, som gör, att så många av svenska folket under inflytandet av detta skickensedigra indirekta hot låta för tillfället invagga sig i ljusa förhoppningar och svara ja på kommando utan reservation och underkasta sig ett sådant äventyr.

Nej, nu om någonsin är tiden inne att i utrikespolitiken göra ett försök att tillägna sig några ideal. Det har icke vår utrikespolitik gjort förut. Det har gjorts många försök från många håll att få oss att framträda med framtidsideal under kriget. Men det har varit förgäves. Nu borde vid behandlingen av denna sak den tiden vara inne. Men några ideal påträffas icke i regeringens proposition, såvitt jag kunnat finna under den korta tid jag haft att ytterst flyktigt genomögnat sidorna. Det är som sagt ren konjunkturpolitik vilken här som alltid avspeglar sig i propositionen. För min del skulle jag vilja sammanfatta några av dessa ideal, som jag tycker skulle vara vägledande, i sju aforismer, vilka jag ber att få anföra till kammarens protokoll:

»Folkens förbund utan frigörelse och anslutning på samma gång av Asiens och Afrikas kulturfolk är icke alls något folkens förbund.

Folkens förbund utan anslutning av Tyskland och Ryssland är en svag skapelse, som går på kryckor.

Folkens förbund utan avrustning av den allmänna värnplikten, världens mest bloddrypande och ödesdigra inrättning, samt av det gamla krigsväsendets övriga institutioner och dess anda blir en ny äventyrlighet, en tummelplats fortfarande utan tvivel för bajonett-politik och annat hot mot fred och mänsklighet.

Folkens förbund utan obligatorisk skiljedom i alla tvistefrågor blir en rättsordning utan ordning och rätt.

Folkens förbund utan ett andligt bindemedel uti ett världsspråk, som efter internationell överenskommelse inläres i alla världens skolor, blir lätt ett Babels torn med få utsikter till fulländning och många utsikter till ett sammanstörtande.

Folkens förbund utan lösning av den sociala frågan inom varje folk blir ett förbund allenast av vulkaner med ständiga utbrott utan någon varaktig inre eller yttre fred.

Folkens förbund med försmående av de andliga verkligheterna, personlighetens kultivering och självansvaret — såsom hörnstenar i statsbildningen vid sidan av det materiella underlaget, blir fortfarande

de en bräcklig, kärlekslös inrättning, behärskad av andlig kapitalism, hemfallen åt andlig fattigdom och sannolikt ohjälpligt invigd i sin ordning till undergång.»

Jag menar således att vi måste tillägna oss några idéer, men de finnas icke i regeringspropositionen, fortfarande icke. Det borde åtminstone i motiven sägas ifrån vad vi ha för syn på denna sak, och det bör också i motiven sägas ifrån, att vi gå in i förbundet för att verka för våra ideal och att vi, om detta ej lyckas, vi åter gå ut ur förbundet. Det är väl dock alldeles klart, därom äro vi kanske eniga, att det hela måste någon gång göras om. Vi hoppas, att det icke skall vara länge innan den föreslagna organisationen fullständigt kapitulerar.

Men då är frågan: främja vi en sådan förhoppning och ett sådant omstörtande genom att vi gå med eller genom att vi icke gå med. Ja jag tror, att vi främja det icke om vi gå med, allenast på det sättet att vi fromt svara ja och amen utan reservation till detta knyt-nävslag i vårt ansikte.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! Jag skall icke mycket länge upptaga kammarens tid i en debatt, som för att vara remissdebatt i ett särskilt ärende — låt vara att det är ovanligt viktigt — redan tagit ganska stora proportioner. Några uttalanden, som gjorts här under diskussionen hava emellertid uppkallat mig till en och annan reflexion. Jag skulle då först och främst vilja uttala min synnerliga tillfredsställelse över tvenne partier i den förste ärade talarens, herr Tryggers anförande i dag.

Han slog fast som själva den grundläggande metoden, vilken vi hava att tillämpa då vi betrakta denna fråga, att vid prövning av fördraget, vi skola ställa oss på förbundsfördragets egen grund och icke låta vårt ståndpunktstagande behärskas av några illvilliga förmodanden om fördragsstiftarna själva och icke i fördragets uttalanden i ingressen och i dess artiklar inlägga dåliga avsikter och lömska undermeningar. Det föreföll mig synnerligen viktigt, att detta blev av högerpartiets chef i denna kammare fastslaget. Det utgjorde ett desavouerande in amplissima forma av det sätt att taga på denna fråga, som under den sista tiden förekommit i ett stort pressorgan, vilket får anses ha icke obetydligt inflytande på en stor del av dem, som tillhöra talarens politiska meningsfränder. I detta pressorgan har nämligen tvärt om ivrigt åter och åter uttalats, att ur vad som kan hava sagts vid särskilda tillfällen av enskilda politici eller enskilda skriftställare i ett annat land, man borde låta sig bibringas en uppfattning om paktens innebörd, för vilken man icke kunnat få någon som helst hemul i paktens själva, nämligen den innebörden, att hela förbundet endast går ut på att utgöra ett exekutionsorgan för de nyss slutna frederna. På samma gång jag uttalar denna tillfredsställelse måste jag, för min del dock beklaga, att herr Trygger på ett senare stadium försvagade verkan av vad han sålunda yttrat genom att söka göra gällande, att det dock kunde tänkas, att man kunde inlägga i de tio artiklarna av förbundsfördraget någon tolkning så

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

vid, att den kunde inrymma även någonting i nyssnämnda riktning. Han ansåg att det vore angeläget, att den möjligheten blev undanrörd. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att vilken betydelse man än må tillägga denna tionde artikel, hur fritt man än må lägga sin tolkning — finnes det dock ingen rimlig möjlighet för att en tolkning av den där innebörden skulle kunna försvaras såsom med traktatens lydelse överensstämmande. Ty något annat än en given försäkran om förbundets avsikt att åt förbundsmedlemmarna bereda inbördes garantier för deras integritet och oberoende finns icke i den tionde artikeln. Någon den ringaste hemul för att förbundet skulle kunna användas för exekution av en förut åtagen förbindelse av den karaktär, som dem fredstraktaterna stadga finns det icke — det vågar jag påstå — med den mest underbara lagvrängningskonst möjlighet att utläsa därur. Och de uttalanden, som i det nyss åsyftade pressorganet tagits till intäkt för att en sådan tolkning skulle ha framställts av framstående politici i ett av de läger som nu stå som föregångsländer inom nationernas förbund, grunda sig, efter vad man vid närmare påseende torde finna, genomgående på att det inlägges i dessa yttranden något, som antingen uppenbart alldeles icke finns där eller åtminstone icke alls med någon säkerhet kan sägas ligga däri.

Den andra anledningen till tillfredsställelse beredde mig samme talare, då han vederlade en annan villfarelse, som förunderligt nog alltjämt tyckes hava stor spridning även i kretsar, om vilka man icke skulle väntat det, nämligen den, att det verkligen skulle finnas för Sverige något annat val, vara Sverige beredd någon annan möjlighet än att inom den satta fristens utgång svara ett reservationslöst ja eller ett nej. Med andra ord: varje reservation eller varje uppskov är detsamma som ett nej, ett nej av innebörd och av verkan, att vi frånsagt oss den rättighet, att inträda i förbundet, som den första § tillförsäkrar oss och endast bevara åt oss möjligheten att på en framtida supplik genom ett kvalificerat majoritetsbeslut av förbundets dåvarande medlemmar beviljas inträde däri. Herr Trygger angav mycket bestämt att denna tanke på att det skulle finnas några andra möjligheter icke vore riktigt. Detta oaktat hava vi hört dem dyka upp i andra former igen i dag i diskussionen, och det är detta förhållande, som närmast givit mig anledning att begära ordet. Det synes mig angeläget, att riksdagens ledamöter ju förr dess hellre göra sig klart, att detta är en tom illusion och ingenting annat. Förbundspaktens artikel 1 är nämligen tydlig och klar därutinnan att rättigheten att nu inträda i förbundet tillkommer endast den neutrala stat, som utan förbehåll inom utgången av en viss frist svarar, ja till inbjudningen. Herr Clason har anmärkt att beträffande Amerika, man det oaktat tycks vara beredd att medgiva reservationsrätt, fastän den engelska kommentaren velat jämställa de inbjudna och de ursprungliga fördragsstiftande staterna. Ja det gör denna kommentar. Mycket kan ju sägas till förmån för den ståndpunkt, som där inlagts, men man kan icke komma ifrån, att paktens första artikel gör en alldeles uttrycklig förklaring om villkorets förbehållslöshet be-

träffande de inbjudna och däremot *icke* har motsvarande stadgande i fråga om de övriga staterna. Och följaktligen är den tolkningen i allt fall mycket möjlig, som medger Amerika reservation — det måste ju erkännas — medan den uppenbarligen *icke* är möjlig i fråga om oss. Medgivande av ett undantag skulle i själva verket icke innebära någonting annat än att man på ledande håll inom förbundet började med att av egen maktfullkomlighet dispensera ifrån paktens alldeles otvetydiga bestämmelser. För min del hoppas jag att en sådan praxis icke där måtte, på andra områden åtminstone, utbreda sig. Däremot sammanhänger också en anmärkning, jag vill göra, att den meningen att någon viss instans — man har icke kunnat säga vilken, möjligen har man syftat på det för närvarande fungerande rådet — skulle äga att auktoritativt med bindande verkan för framtiden uttolka förbundspaktens bestämmelser — att denna mening icke gärna kan vara riktig.

Vi ha ingenting annat att göra än att söka med så stor grundlighet som möjligt genomtänka och tolka pakten och söka komma till klarhet, huruvida den icke innehåller för oss acceptabla principer, vid dess utläggande genom en tolkning, så välgrundad och oemot-säglig att vi skola stå på en stark moralisk grund, om vi sedermera inom förbundet hävda den tolkningen.

Gentemot herr Westman som antyder, att medan man i den svagt styrda och ledda staten Sverige icke kommit sig för att göra någonting för vinnande av bättre villkor, så visade däremot Schweiz' exempel vad kraft och klokhet lyckas uträtta, vill jag säga, att ingenting vara ett klarare belägg för oriktigheten av herr Westmans uppfattning om vad framställningar av de av honom påyrkade slag kunna uträtta, än just vad Schweiz vid dess försök att gå förbi de uppställda villkoren, fått erfarat. Detta land hade en alldeles särskild anledning att kunna få ett uppskov; det försökte också sätta sig i efterhand efter Amerika, och kunde som sagt göra gällande goda skäl härför; men saken har emellertid som bekant strandat i den punkten. Det tillmötesgående, Schweiz röntes avsåg dess krav på att fortfarande vara permanent neutralt, blott det och ingenting annat. Och denna neutralitet för Schweiz åter överensstämmer med pakten själv i dess art. 21, som innehåller bestämmelser med en avfattning, som notoriskt och avsiktligt valts, för att inrymma möjlighet av just ett erkännande av denna Schweiska neutralitet, vilken ju också har ingått i själva fredstraktaten såsom ett villkor.

Beträffande sedan herr Tryggers granskning och nagelfarande av förbundspaktens olika delar skall, såsom jag nämnde, detta icke för min del giva mig anledning att i detalj beröra de frågorna. Jag vill blott mera allmänt säga att de betänkliga moment i förbundspakten, som där framställes väl i de flesta fall kunna sägas vara med skäl framhävda. Ett sådant framhävande är emellertid också gjort i den kungl. propositionen. Men beträffande vissa ganska viktiga punkter skulle jag ändå vilja göra gällande att herr Tryggers framställning var något ensidig, och såvitt jag förstår litet missvisande.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Beträffande först den allmänna frågan om de stora och de små staternas ställning inom förbundet så är i anledning av farhågan för stormakternas övervalde i rådet att erinra, att dess exekutiva myndighet och avsedda verksamhet i övrigt icke är så synnerligen starkt utbildad. Man har tydligen med mycken tvekan gått fram till att skapa någon slags överstatlig exekutiv organisation, och de rättsliga befogenheter, som givits förbundets organ äro — något som herr Trygger själv framhöll såsom innebärande i viss mån en svaghet — icke så kraftigt utvecklade. Detta utgör dock givetvis en motvikt mot den fara för övermakt som man kan frukta att stormakterna kunde missbruka inom förbundet. Förbundet såsom sådant ger en enligt min mening icke egentligen någon avsevärd rättslig hemul för åtgärder av sådan art, att fördenskull medlemskapet får anses innebära ett försvagande av de små staternas ställning; tvärtom. Ty snarast måste man säga sig, att det faktiska förmynderskap, som stormakterna hittills i stor utsträckning utövat i internationella angelägenheter och för vilket de små staterna faktiskt böjt sig, dock har genom denna pakt fräntagits de stora staterna och överlämnats till en församling med ett rådsorgan, i vilket dessa små stater hava en plats och möjlighet att göra sig hörda.

Då herr Trygger nu ville markera, att den slutliga avfattningen av förbundsakten gått i riktning att koncentrera mera makt hos rådet och mindre hos församlingen och visat tendens till stormaktsvalde, tror jag, att man har anledning att erinra om att viss kompensation gjorts, att vissa icke oviktiga ändringar i motsatt riktning företogs i den ursprungliga förbundspakten. Till detta måste räknas förbundsårsamlingens möjlighet att med $\frac{2}{3}$ majoritet kunna besluta om upptagandet av nya medlemmar. Med den vikt vi för vår del måste lägga vid det nuvarande förbundets brist att icke i sig innefatta även Centraleuropa och vissa andra europeiska stater, så är det ju av ganska stor betydelse, att det blir tillfälle för de små staterna att i församlingen verka och rösta för ett sådant upptagande, även om man naturligtvis måste realpolitiskt erkänna, att framgången även där kommer att bero på andra faktorer än den blotta, formella röststyrkan.

Om herr Trygger sålunda har klagat över, att det nya förbundets statsförfattning icke är tillräckligt demokratisk och kanske på denna grund framför allt och mer än på grund av något annat hyst betänkligheter med hänsyn till Sveriges inträdande, så har ju återigen herr Lindhagen gjort gällande delvis andra anmärkningar, som i grund och botten måste förväntas från honom av var och en, som känner herr Lindhagen såsom den födde vilden, den egentligen teoretiske anarkisten, som över huvud taget icke kan se raison d'être för ett annat samhälle än det Krapotkinska, där alla arbeta vid varandras sida med inbördes hjälp men betrakta såsom ett vålds- och tvångsamhälle den makt, som finner sig nödsakad att använda rättsliga medel, rättsliga tvångsmedel, såsom man ju även här vill. Det är mycket naturligt med hänsyn till denne talares hela allmänna läggning, att vad för honom personligen är så motbjudande har burit

emot även då det gäller den stat han tillhör, — detta att man skulle frånsäga sig en del av den rörelsefrihet man har och inträda i en organisation, som onekligen måste komma att begränsa en del av denna rörelsefrihet. Men även emot detta måste jag återigen framhålla, att vad som här sker, just i det avseendet dock icke borde vara ägnat att väcka så starka betänkligheter just därför att rörelsefriheten på grund av paktens hela läggning, icke är så synnerligen kringskuren.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Man har velat betona att på det rent rättsliga kommer det dock till sist icke så mycket an, men dessmera på hur det ställer sig politiskt praktiskt i tillämpningen. Ja, däri ligger en stor sanning, men å andra sidan får icke förbises, att de realpolitiska faktorer, man härvid tänker på, de bibehålla sin kraft och styrka oberoende av huruvida nationernas förbund kommer till och huruvida staten Sverige inträder i detta nationernas förbund. Man måste hålla för sin blick det faktum, att vi i grund och botten icke förmå att så synnerligen mycket inverka på dessa reala faktorer.

Ställer man sig frågan så: vilka möjligheter att dessa reala faktorerens önsknings modifieras ger pakten dels i förmånlig, dels i oförmånlig riktning — ställer man problemet så, tror jag, att man måste komma till väsentligen andra slutsatser än de, som tyckas ligga vissa av de uppträdande talarna nära.

Innan jag slutar, skulle jag, herr talman, finna, att det vore rättvist, att, sedan ett flertal talare här framställt anmärkningar om ofullständigheten uti den för riksdagen framlagda utredningen, anmärkningar om att denna icke fullständigats med översättningar av vidlyftiga handlingar från vissa främmande länder, det blir uttalat tvärtom ett ord till tack till den nuvarande regeringen för att den framlagt frågan utredd i en omfattning, med en så fullständig noggrannhet och så genomarbetat, som aldrig i tillnärmelsevis samma grad har kommit riksdagen till del i en utrikespolitisk fråga. Det visar, att regeringen har tagit på det starkaste allvar sin uppgift att giva representationen all den vägledning, som rimligtvis kan begäras, vid dess träffande av sitt val. Jag säger, att det är icke mer än rättvist, att ett tack uttalas till regeringen för att denna proposition har kommit i detta skick, en mera fullständig utredning, mera översiktlig och på samma gång ingående detaljerad utredning av de olika problemen än vad hittills i allt fall något annat lands representation har fått mottaga av sin regering.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Hellner**: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har ingalunda för avsikt att ingå i några bemötanden av alla de angrepp, som i dag hava gjorts beträffande organisationen av nationernas förbund eller av de reflexioner som gjorts rörande skälen för och emot Sveriges inträdande i förbundet. Jag skall inskränka mig till att med anledning av vad herr Reuterskiöld efterlyste i fråga om utredningen giva några upplysningar.

Jag vill till att börja med erinra om att propositionen som van-

Kongl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Forts.)

ligt innehåller meddelandet, att de till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas, och jag skall tillse, att de handlingar, som av herr Reuterskiöld efterlysts skola tillställas utskottet. Därigenom kommer utskottet att hava i sin makt att därav publicera, vad det finner lämpligt.

Herr Reuterskiöld riktade till mig en fråga, huruvida det kan på diplomatisk väg konstateras, att den tolkning, rörande en förbundsmedlems skyldighet att deltaga i en militär aktion, som jag gjort gällande i yttrandet till statsrådsprotokollet, är riktig och pålitlig. Jag vill för min del genast uttala den meningen, att jag icke tror, att det är möjligt att på diplomatisk väg erhålla ett sådant konstaterande från förbundsrådet eller stormakternas sida. Jag får erkänna, att jag icke försökt få bekräftelse härfpå, men jag vill erinra om, att denna fråga har ingående debatterats i den amerikanska senaten, och jag hyser intet tvivel om, att icke presidenten Wilson skulle hava begagnat sig av möjligheten att få ett slut på dessa debatter genom att bereda sig tillgång till en autentisk tolkning, om den möjligheten förefunnits. För min del har jag sökt göra en tolkning efter bästa förmåga med ledning av aktens innehåll och med utgående från den principen, att, om en stat ingår en traktat med en annan stat, så blir dess suveränitet och dess handlingsfrihet icke därigenom inskränkt i vidare mån, än traktaten uttryckligen angiver. Och förbundsakten stadgar icke uttryckligen någon skyldighet att deltaga i en militärisk aktion.

Jag har vidare gått ut ifrån, att över huvud taget alla de tolkningar, som jag känner till, gått i samma riktning. Samma tolkning är hävdad i norska, danska, schweiziska och holländska propositionerna, samma tolkning är även hävdad av presidenten Wilson i den debatt i senaten, som jag nyss hänsyftat på; samma tolkning är hävdad av monsieur Bourgeois samt slutligen i den officiella engelska regeringskommentaren till förbundsakten. Ur denna tillåter jag mig citera följande ord: »Det är rådets plikt, att med biträde av sina rådgivare i lant-, sjö- och luftförsvarsfrågor föreslå de effektiva styrkor, som varje förbundsmedlem skall ställa till förfogande; för sådant ändamål har varje förbundsmedlem, från vilken bidrag begäres, rätt att deltaga i rådets förhandlingar med vetorätt vid behandlingen av frågan om dess egen medverkan.»

Jag har därför utgått ifrån, att det är befogat att hävda, att denna tolkning är den riktiga, och att man kan bygga på densamma.

Beträffande frågan om behövligheten av grundlagsändringar, vill jag erinra om, att jag i yttrandet till statsrådsprotokollet uttryckligen framhållit, att det icke synes vara nödvändigt att för närvarande och innan beslut om Sveriges anslutning blivit fattat upptaga frågorna om behovet av ändringar i grundlag eller annan lag. Någon slutlig ståndpunkt i förevarande avseende har alltså ick tagits, fränsett konsekvenserna av den nyss berörda tolkningen angående förbundsmedlems förpliktelse att deltaga i militär aktion.

Herr Reuterskiöld efterlyste vidare konventionen angående or-

ganisationen för sociallagstiftning och beklagade sig över att propositionen icke innehåller några upplysningar härom. Jag kan icke förstå annat än att detta måste bero på den av herr Lindhagen antydda korta tiden mellan propositionens framläggande för riksdagen och denna debatt, ty i utredningen säges det, att tillträde till nationernas förbund också innebär tillträde till den konvention om arbetsrätten, som ingår i fredsfördragen. Den innehåller vidare en redogörelse för dessa bestämmelser, som giver vid handen, att denna konvention endast skapar en internationell organisation för sociallagstiftningens utveckling. I denna organisations förnämsta organ, konferensen, hava alla de stater, som inbjudits till nationernas förbund, rätt att låta sig representeras. Konferensen har att utarbeta och antaga konventionsutkast, vilka emellertid först genom ratifikation bliva bindande.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

I övrigt får jag verkligen säga, att jag icke hann med att göra anteckningar om allt herr Reuterskiöld anmärkte på, så att jag nu icke är i tillfälle att svara på mera.

Jag nämnde i början av mitt anförande, att jag icke ämnade ingå i något bemötande av den kritik, som här framförts. Det var emellertid en passus i herr Tryggers yttrande, som jag icke kan underlåta att nämna något om.

Han gjorde gällande möjligheten av att förbundsrådet, i syfte att främja och upprätthålla en god inre samverkan, skulle kunna, till förfång för stater, som icke vore representerade i rådet, medgiva särskilda fördelar åt de stater, som rådsmedlemmarna representera, och vidare, att de stater, som för närvarande äro representerade i rådet, skulle hava i sin makt att för all framtid bibehålla representationsrätten för sig själva och hindra andra stater från att någonsin bliva representerade i rådet. Då jag hör dessa utläggningar, kan jag ej undertrycka en undran, huruvida herr Trygger överhuvud tror, att de stater, som realiserat tanken på ett nationernas förbund, haft någon allvarlig mening därmed. Mig förefaller uppenbart, att ett sådant handlingssätt ifrån rådets respektive de antydda staternas sida, ovillkorligen skulle medföra, att hela förbundstanken strandade och förbundet upplöstes. Jag kan för min del icke föreställa mig annat än att det är oberättigat att utgå ifrån sådana tolkningar och antaganden. Jag tror, att omständigheterna vid traktatens tillkomst och de drivkrafter, som därvid gjorde sig gällande, berättiga alla stater att antaga, att det är en allvarlig avsikt hos de stater, som har realiserat förbundstanken, att detta förbund skall komma att fungera såsom ett organ för fred och rättvisa i världen och att samma stater härutinnan knyta den verkliga förhoppning vid förbundets tillvaro och verksamhet. Om det lyckas eller icke, det beror på framtiden, och därvidlag vill jag erinra om några ord i den engelska kommentaren i den riktningen, att om framtidens folk fortsätta att vara själviska, rovlystna och krigiska, så kommer naturligtvis planen att misslyckas.

Men i likhet med vad i detta sammanhang i nämnda kkommen-

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

tar framhållits, vill jag uttala den meningen, att genom nationernas förbund dock har skapats ett organ, som möjliggör en utveckling efter andra linjer, möjliggör ett samfällt arbete för realiserandet av fred och rättvisa i världen och däri har jag för min del sett den mest betydelsefulla utgångspunkten för ett bedömande av Sveriges ställningstagande till denna fråga.

Herr Winberg: Herr talman! Jag skall först be att få säga några ord rörande sättet för behandlingen och avgörandet av en så viktig fråga som den nu föreliggande.

Det kan icke hjälpas, att man får det intrycket, att här använts ett synnerligen forcerat tempo på alla håll för att få denna fråga slutligt avgjord så fort som möjligt. Det är icke endast det, att initiativtagarna till denna tanke fastställt, att de neutrala skall hava intagit sin slutgiltiga ståndpunkt senast två månader efter det fredstraktaten är undertecknad, utan därtill kommer också det något egendomliga förhållandet, att av den sålunda anslagna fristen av två månader, redan när ärendet kommer på riksdagens bord, gått mer än hälften, och att sålunda riksdagen för sin behandling av detsamma icke har längre tid än på sin höjd omkring tre veckor. Det förefaller mig vara litet egendomligt, att icke ärendet kunnat föreläggas riksdagen något tidigare och sålunda tiden för riksdagen att behandla det blivit något rikligare tillmätt.

I övrigt vill jag säga som min bestämda uppfattning, i anslutning till vad som redan förut uttalats, att detta ärende är av så ingripande betydelse — det kan medföra rätt så ödesdigra konsekvenser under vissa givna förutsättningar — att om man någon gång skulle kunna hava rätt att tala om att använda sig av ett verkligt demokratiskt tillvägagångssätt vid ärendets avgörande, d. v. s. överlämna åt hela folket i en stat att i fråga fälla sitt ord, och att icke avgöra en sådan fråga utan att det på något som helst sätt i samband med val eller i övrigt varit möjligt för folkets breda lager att över huvud taget ge sin mening tillkänna, så vore det i detta fall. Och när nu de herrar, som egentligen stå som bildare eller inbjudare till detta nationernas förbund, åtminstone tidigare menat sig kämpa för demokrati och folkligt rättsförfarande i alla avseenden, så är denna nervösa brådska, som man nu ovillkorligen måste finna sig i, när det är fråga om att avgöra ett sådant viktigt ärende som detta, något egendomlig. I varje fall synes det nästan självklart, att det för mig och för många andra är omöjligt att nu på så kort tid fatta definitiv ståndpunkt till frågan. Jag föreställer mig det vara riktigt av riksdagen att intaga den ståndpunkt, att den ovillkorligen kräver en längre tid för behandling av ärendet, och det må bli en senare fråga, huruvida man under denna tid skall söka åstadkomma möjlighet för hela folket att genom särskild folkomröstning uttala sig i frågan eller låta ärendet vila, åtminstone tills man haft nya val till andra kammaren här i landet.

Nu säger man, att det är alltför stor risk att begära ett sådant uppskov och att en sådan begäran kommer att bli liktydig med

ett nejsvar. Jag föreställer mig emellertid, att man icke kan hysa så dåliga tankar om dem, som egentligen utöva makten i det under bildning varande nationernas förbund, att en så billig begäran från en stats sida om att få på ett mera grundligt sätt behandla detta spörsmål, skulle uptagas såsom en fientlig handling, vilken såsom man här nästan gjort gällande, skulle komma att åtföljas av repressalier. En så läg tanke har icke ens jag om de maktägande det här gäller.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Vad sedan själva sakfrågan beträffar vill jag peka på ett par detaljer, som det kan vara nödvändigt att trycka på något mera, än som hittills blivit gjort. Från min sida sett förefaller det vara av ganska grundläggande betydelse den skyldighet de i nationernas förbund inträdande staterna eventuellt få att på något sätt, sakligt eller moraliskt, ställa sig medansvariga i fråga om exekutionsvillkoren för den ingångna freden. Här har t. ex. professor Alexanderson tydligt sagt ifrån, så vitt jag förstod, att någon sådan skyldighet kan man icke utläsa, och det skulle sålunda vara en oriktig tolkning, om man på så sätt vill göra gällande, att den risken skulle komma att föreligga. Jag är givetvis icke mäktig att förebringa ojäviga bevis för, huru det verkligen förhåller sig i den punkten, men jag ber till herrarnas övervägande få erinra om att en person, som tagit så pass livlig del i detta projekt som nuvarande konseljpresidenten i Frankrike Millerand, då han höll sitt programtal och var inne på frågan om nationernas förbund och dess uppgift, i sammanhang därmed särskilt pekat på fördelen av detsamma, därför att han betraktade det såsom ett värdefullt verktyg för genomförande av fredstraktaten med Tyskland. Då frågar man sig: kan man vara fullkomligt trygg, att det icke kommer att bli så, att även de inträdande staterna komma att åtaga sig någon, i varje fall *moralisk*, förpliktelse att genomföra de fredsvillkor, som äro dikterade i den nu ingångna freden? Det synes mig vara synnerligen svårt att med tillräcklig visshet kunna göra gällande motsatsen. Om så är fallet, måste jag säga mig, att en sådan uppgift torde vara icke endast en av de mest vanskliga, utan nära nog en av de mest förnedrande, som en neutral nation kan åtaga sig genom ett inträdande i nationernas förbund.

Jag ber att få säga några ord även beträffande en annan punkt. Vad som här yttrats i fråga om anmärkningarna emot det föreliggande förslaget till förbundsakt är något, som gäller i allmänhet, utan hänsyn till vilken partipolitisk uppfattning man i övrigt har. Det synes dock vara skäl att här peka något på frågan också ur den synpunkten, huru det ställer sig för dem, som anse sig representera en verligt demokratisk uppfattning, och i alldeles särskild grad från deras sida sett, som representera de arbetande folklagrens ståndpunkt. Det är riktigt, att man här kan emot den kritik, som framförts, mycket väl göra den anmärkningen, som också alla redan gjorts, att det är så, att här föreligger ett *försök* att åstadkomma en samverkan nationerna emellan. Det är dock, menar man, ett första trevande försök, som gjorts i allra bästa välmening. Det är då icke riktigt, att man ställer sig utanför fast hellre från början försöker vara med

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

om att av det första försöket göra något bättre än vad det för ögonblicket kan förefalla vara, i vilket fall det finnes möjlighet att på denna grundval utveckla det vidare och att komma fram till något, som kan bliva av mera tillfredsställande art än det nu föreliggande förslaget. Jag skulle vara böjd att ansluta mig till en sådan mening, om jag ett ögonblick kunde få den uppfattningen, att den grundval, den utgångspunkt, som hela detta förslag är byggt på, är så hållbar, att på den grunden kan byggas något för framtiden. Men man får ursäktas mig, att jag för min del är av alldeles motsatt uppfattning. Det är icke utan, att den danska författaren Edvard Brandes nog så riktigt tecknat detta projekt, när han med ironisk betoning säger, att rätten och rättfärdigheten hava ingått äktenskap, och att avkomman har blivit det missfoster, som man nu kallar nationernas förbund. När man ser på under vilka förutsättningar och från vilka utgångspunkter hela detta förslag framkommit, måste man vara på det klara med att detta aldrig någonsin kommer att bliva ett *folkens* eller *nationernas* förbund, utan i första hand ett förbund mellan regeringarna i de länder, som nu utgått såsom segrare ur världskriget.

Man kan aldrig komma ifrån den uppfattningen, att här är det ju segraren, som dikterar villkoren, icke allenast för de besegrades del, utan även för de utomståendes, de neutralas del. Det är riktigt, såsom förut påpekats, att den starkaste anmärkningen mot detta nationernas förbund och dess lagstiftning är, att hädanefter blir det icke tillåtet för något land att vara neutralt, och att för folk, som varit neutrala, neutraliteten ingalunda räknas till förtjänst, utan snarare anses hava varit ett fel, för vilket de direkt eller indirekt böra bestraffas. När man därtill ser, vilket begränsat antal nationer i världen detta förbund har möjlighet att samla inom sig under den närmaste framtiden, kommer man ytterligare till den uppfattningen, att *från den utgångspunkten* kommer det icke att finnas möjligheter att samla folken i sin helhet i sådan utsträckning och under sådana förhållanden, att det verkligen kan bliva tal om ett *nationernas* förbund, med den uppgift ett sådant verkligen skulle hava. Man behöver endast erinra sig, vilka krossade illusioner förslagsställaren till det i och för sig vackra projektet om nationernas förbund, presidenten Wilson, fått uppleva, sedan han fått se, i vilken form denna i och för sig vackra tanke i verkligheten uppträder.

Under sådana förhållanden måste jag fråga mig: hur kan det över huvud taget vara möjligt för någon representant för den verkliga folkdemokratien och ännu mera för de arbetande klassernas intressen att utan vidare reservationslöst biträda, det förslag, som här föreligger? Det är så långt ifrån fallet, att det institut man här skapat kommer att i verklig mening förfakta demokratiens och folkrättens principer från det arbetande folkets synpunkt, att det snarare är det sista försöket att stabilisera de mer eller mindre reaktionära krafter, som slagit rot i de länder, där man tagit initiativet till bildandet av detta nationernas förbund. Med sådana utgångspunkter för ögonen måste man säga sig, att en var verklig demokrat kan så långt ifrån med verklig entusiasm gå med på att stödja detta förslag, att han

måste säga sig: om jag gör det, kommer jag icke då att motarbeta de intressen, som jag i verkligheten skall stödja, i stället för att främja dem? I detta sammanhang ber jag få peka på, vilka oerhörda förvecklingar som kunna tänkas uppstå just därför att man har avsiktligt undantagit en hel del av de stora nationerna — här ha redan nämnts Tyskland och Ryssland — och att vårt geografiska läge i detta fall utsätter oss för exceptionella risker. Med hänsyn till de risker, som man ikläder sig genom att ingå på en dylik storpolitisk konvention, vilket vi tidigare ansett, att vi borde avhålla oss ifrån, och framför allt med hänsyn därtill att det organ, som nu skapats, såsom jag förut framhållit, kommer att bliva den nutida reaktionens sista och starkaste vapen, icke för att tillvarataga folkets intressen, utan för att vid behov hava tillräcklig kraft att slå ned eventuella meningsyttringar inom de olika länderna och i fortsättningen kunna behålla det politiska övertaget så länge som möjligt; under sådana förhållanden synes det mig, som sagt, vara nästan oförlarligt, hurusom arbetarrepresentanter eller representanter för demokratien över huvud taget, med dessa utgångspunkter och dessa förutsättningar för ögonen, skall kunna giva sin anslutning till det förslag som här föreligger, reservationslöst och utan att hava något att erinra.

Slutligen kommer jag tillbaka till vad jag sade i början av detta mitt anförande, att vilken uppfattning man än har om nyttan eller nödvändigheten av ett bifall eller ett avslag i föreliggande fråga om anslutning till nationernas förbund, så synes det ur alla synpunkter vara nödvändigt, att vi kräva tillräckligt lång tid för att grundligt behandla ärendet, och att vi, med hänsyn till den avgörande betydelse denna fråga har för vårt folk, ovillkorligen måste kräva att den får bliva föremål för avgörande på så sätt, att vårt folks verkliga mening därigenom kan komma fram, vare sig detta sker genom skapandet av ett omröstningsinstitut eller frågan får vila, tills vi haft nya val till andra kammaren.

Herr Reuterskiöld: Hans excellens har ställt i utsikt, att de handlingar, som av mig efterlystes, skola komma utskottet tillhanda, och jag ber att till honom få framföra min tacksamhet för detta löfte. Det var dock egentligen icke så jag menade. Men det är oss allom bekant, att när utskottet blivit färdigt, dess betänkande kommer att vila på kammarens bord kanske endast en dag, och vi, som icke tillhöra utskottet, hava då knappast möjlighet att sätta oss in i alla bilagor. Och vad jag önskade var, att kammarens ledamöter redan nu skulle haft det material tillgängligt, som är nödvändigt för frågans bedömande.

Hans excellens uttalade vidare, att när vi gått med på förbundsakten, bliva vi icke beroende av den ena eller andra tolkningen, utan av akten själv och av aktens egna ord. Men när tvivel uppstår om vad akten säger, vem skall då avgöra, vilken som har rätt, den enskilda staten, som hävdar sin mening, eller förbundsrådet? Jag kan icke på rak arm peka på det ställe i motiven,

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

där hans excellens med lätt hand rör vid frågan och även pekar på att det nog ytterst blir rådet, som ger tolkningen. Måhända har jag läst igenom propositionen så hastigt, att jag läst fel, men detta var det intryck, som jag fick vid läsningen av motiven. Och om så är, hjälper oss intet, om det icke redan vid inträdet konstaterats, att rådets ståndpunkt och hans excellens ståndpunkt överensstämmer med varandra.

Hans excellens har vidare anført, att den väg jag anvisat har icke ens presidenten Wilson gått, då han haft möjlighet till ett sådant konstaterande av likstämning i tolkning. Men, eders excellens, det förhåller sig väl så, att när presidenten Wilson icke begagnat sig av den vägen, detta icke beror därpå, att det förelegat ens ämighet i tolkningen, utan tvärtom därpå, att Amerikas Förenta stater hade önskat en reservation, som de andra makterna icke velat godtaga, och att man sålunda icke kunde gå denna väg därför, att förutsättningen brast: enstämighet i tolkningen fanns ej från olika sidor. Jag vill nästan påminna mig ha sett, att presidenten Wilson i de punkter, där en sådan överensstämmelse förutsattes, vara för handen — verkligen också sagt, att det icke torde vara svårt att erhålla en sådan förklaring från de övriga makternas sida.

Hans excellens yttrade vidare, att beträffande grundlagsfrågan har hans excellens i denna proposition yttrat, att det torde icke vara nödvändigt att för närvarande och innan beslut om Sveriges anslutning blivit fattat, upptaga dessa frågor». Men i detta lilla ord »för närvarande» ligger ett pekande därpå, att när vi väl gått in i förbundet, frågan om grundlagsändring blir aktuell. Min anmärkning gick ut på att det är motsatt väg vi hava att vandra. Blir en grundlagsfråga aktuell, om vi gå in? det är den första frågan, och besvaras den jakande, synes det mig, att vi först måste taga upp grundlagsfrågan och sedan frågan om inträde till behandling.

Hans excellens uppfattning med avseende på den av mig berörda arbetsorganisationen, var, om jag fattade honom rätt, den, som även meddelas på sid. 71 och 72 i propositionen, att vi automatiskt anslutas till denna organisation genom att gå in i förbundet. Jäväl, jag pekade i mitt anförande just därpå, men det var en annan punkt, som jag även och framför allt ville hava upplysning om, en annan punkt, som är betydligt viktigare, nämligen den, huruvida denna vår bundenhet, som icke grundas på förbundsaktens bestämmelser, verkligen skall anses grundad på den av oss icke underskrivna och icke biträdda Versaillesfredens bestämmelser! Jag kan icke förstå, huru vissa artiklar — nr 387—427 — som ingå i en fredstraktat mellan de krigförande, också skulle medföra, att de, som gå in i förbundet, bliva automatiskt anslutna till *dess*a, vare sig de själva vilja eller icke. Det synes mig vara viktigt, att om dessa artiklar innehålla bestämmelser, vilka vi icke vilja bliva bundna av, och detta är fallet med den *dä*ri — icke av särskilda avtal, som särskilt ratificeras — fastslagna *principen* om 8-timmarsdag.

vi hava rätt att, även om vi gå in i folkens förbund, säga ifrån, att vi icke erkänna oss automatiskt anknutna enligt dessa Versaillesfredens bestämmelser, som icke förplikta oss, då förbundsakten icke ger oss denna förpliktelse. Jag önskade nu förklaring över huruvida vi kunna bliva förpliktade till detta, men någon förklaring i den riktningen har icke givits.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Jag skulle slutligen också vilja säga ett ord till min ärade kollega på Upplandsbänken. Han betraktade denna förbundsakt såsom en rent juridisk akt, och ansåg, att förbundsaktens första artikel är klar, alldeles klar, och att det därför aldrig kan bliva tal om något annat än ja eller nej, reservationslöst. Men, mina herrar, den artikeln binder icke oss, förrän vi gått in i förbundet. Förrän vi skrivit under förbundsakten, kunna vi icke vara bundna av dess bokstav — och fråga är här högst om dess anda. Det bindande är förbundets egen makt. Och för min del anser jag, att förbundsakten icke allenast är ett *juridiskt* avtal, utan framför allt en *politisk* urkund, och när det gäller denna politiska urkund, skall den tolkas icke allenast efter juristens tolkningsmetoder, utan efter politikerns och statsmannens syn på tingen och den praktiskt politiska verklighet, som ofta är juristen främmande. Därvid gäller det, om bland de makter, som äga att bestämma, huruvida man får tumma på förbundsaktens föreskrifter eller icke, finnes eller icke finnes intresse att få oss med. Jag vågar påstå, att det finns ett sådant intresse, och det blir sålunda icke den juridiska tolkningssvårigheten, som kommer fram, utan just den politiska frågan, så vida vi blott med tillräcklig kraft hävda våra villkor, och då kan också i trots av denna juridiska akt ett samtycke givas efter underhandling. Men det är viktigt, att vi därvid icke taga avstånd genom ett avslag, utan att vi i princip gå med på ett öppet folkens förbund, icke en sådan slutna förening, varom här är fråga. Ställa vi oss på den ståndpunkten med obetingad anslutning till ett öppet folkens förbund, men med krav på garantier innan vi inträda i *denna* slutna förening, garantier för att den icke blir och förbliver en slutna förening, då hava vi handlat i överensstämmelse med den anda, som denna juridiska akt säger sig vara besjälad av, och då kunna vi med anslutning härtill få de politiska förhandlingar till stånd, utan vilka icke något resultat kan uppnås.

Jag vågar tro, att det heller icke är och icke kan vara fråga om allenast en juridisk tolkning, utan att det är och blir i sista hand fråga om ett intresse, och då vågar jag också påstå, att det är lika möjligt eller lika omöjligt för ett land som vårt, som behöves som utpost åt öster, att göra sina önsknningar gällande, som det är för Amerika att göra sin vilja gällande.

Herr Lindhagen: Jag kan ju icke begära, att herr Alexander skall ägna någon granskning åt de skäl, som jag anfört i debatten. Men jag måste inlägga en gensaga mot, att han begagnade sig av den genvägen att påstå, att jag predikat för kammaren någon

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

samhällsåskådning, som skulle överensstämja med en av honom citerad rysk författare, som heter furst Krapotkin. Jag har läst ett arbete av Krapotkin, och jag tycker, att det är mycket intressant. Jag gillar vissa av hans åsikter men jag kan ej för eget bruk tillägna mig andras. Jag är bara en ringa lärjunge till meningar, som uttalades redan för 3,000 år sedan, och jag inskränker mig icke till så kortvariga relationer, som herr Alexanderson talade om. Vill herr Alexanderson taga närmare kännedom om mina åsikter, kan han exempelvis läsa min motion nr 188 för år 1920 i denna kammare. Gör det en gång, herr Alexanderson, i stället för att bara konstruera upp mina åsikter utan att ha en aning om vad jag verkligen vill och tycker.

Herr Svensson, Carl: Under den debatt, som här förts, har i olika variationer och i mer eller mindre starka ordalag givits uttryck för den oro, som man hyser för vad en anslutning till nationernas förbund skall komma att medföra av risker av olika slag för vårt land. Det är enligt min mening fullkomligt naturligt, att en sådan oro tar sig uttryck. Ingen torde ju kunna undgå att hysa denna oro och den därav föranledda tvekan vid sitt ståndpunktstagande i denna sak. Emellertid torde väl till sist detta vägande av fördelar och nackdelar för vårt eget land, där man ju rör sig med ytterst ovissa värden, få i ganska hög grad träda tillbaka för synpunkter, som sikta längre, som gälla vår skyldighet icke blott emot vårt eget land, utan som gälla vår skyldighet såsom en av världens civiliserade stater. Med andra ord, jag tror, att den sista frågeställningen, den avgörande frågeställningen, som i sig givetvis kommer att innebära för oss ett visst tvångsläge, kommer att bli denna: kan vårt land sannolikt ensamt ibland alla de stater i Europa, som under kriget varit neutrala, ställa sig utanför nationernas förbund, vilket ju dock är ett första försök att skapa förutsättningarna i världen för en varaktig fred och för ett hävdande av rätten? Kan Sverige för att undvika därmed eventuellt förenade risker undandraga sig att medverka i detta första försök?

Så tror jag, att frågeställningen kommer att bli, och jag är för min del förvissad om att på den frågan skall riksdagen efter en grundlig prövning komma till samma svar, som regeringen efter sin prövning kommit till och som den har framlagt i den kungl. propositionen till riksdagen.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Det var endast några yttranden, som jag skulle be att i största korthet få bemöta.

Hans excellens herr utrikesministern gjorde gällande, att mina farhågor vore alldeles för stora för att rådet skulle försöka bibehålla sin ursprungliga sammansättning och följden därav bli, att de däri företrädda staterna skulle bereda sig fördelar på de övriga makternas bekostnad. Jag tror, att hans excellens icke riktigt återgivit vad jag sade. Det var en jämförande bild, jag framställde, som kanske gav anledning till missuppfattningen. Vad jag menade, vil-

ket nog också framgår av mitt yttrande, var detta, att ju orubbligare i sin sammansättning rådet är, ju färre medlemmar som finnas i det samma, desto lättare blir man utsatt för den faran, att rådet kommer att fullfölja en politik, som särskilt gagnar rådsmedlemmarna. Jag fäste vidare uppmärksamheten på att faran för en dylik ensidighet från rådets sida blir betydligt förstörad, om Amerika icke kommer med, liksom den blir betydligt förminskad, i fall Amerika och Tyskland bliva medlemmar av förbundet och därmed också medlemmar av rådet.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Herr Alexanderson ansåg, att jag alltför mycket bagatelliserat församlingens betydelse till förmån för rådets, vilket jag hade tillerkänt den avgörande makten. Han syntes göra gällande, att församlingen genom majoritetsbeslut kan besluta, att nya medlemmar skola intagas i rådet såsom självskrivna medlemmar av rådet, liksom också att antalet av de småstater, vilka kunna väljas in i rådet, blir förökad. — Ja, det är otvivelaktigt, att om majoriteten av delegeradeförsamlingen hade denna befogenhet, detta vore ett mycket viktigt korrektiv emot den utveckling, som eljest är antaglig, nämligen att rådet bleve ett koteri, som icke släppte in några nya medlemmar och som förde en politik, som överensstämde med dess medlemmars särskilda intressen. Det kan ju hända, att jag missförstod herr Alexanderson. Men om herr Alexanderson, såsom jag fattade, uttalade den mening jag nu förutsatt, har detta berott på ett förbiseende. Det är visserligen sant, att det är majoriteten av delegeradeförsamlingen, som måste bifalla ett beslut om upptagande av nya medlemmar i rådet, men det är icke tillräckligt med detta majoritetsbeslut, utan det fordras också, att rådet är med om en dylik åtgärd, och rådet skall i detta fall liksom i andra fall, där icke annat är uttryckligen sagt, vara enhälligt.

Följaktligen se vi, att om det t. ex. nu från början endast skulle bli fyra stormakter i rådet och fyra smärre makter, som stormakterna utsett, hava vi icke i själva fördragets bestämmelser någon starkare garanti för att däri skulle kunna åstadkommas någon förändring. Rådet är nämligen den avgörande parten, ehuru därjämte visserligen fordras bifall av delegeradeförsamlingens majoritet.

Herr Clason: En av huvudpunkterna i herr Alexandersons anförande och den, som såvitt jag förstår, han kanske allra mest tryckte på, var att söka inge oss den föreställningen, att förbehåll vid accessionen skulle vara absolut uteslutna. Jag kan alls icke anse, att han lyckades i denna argumentation. För det första strider det, såvitt jag förstår, alldeles bestämt emot förbundets syftsmål och anda att på det sättet tvinga de förut neutrala staterna att utan tillräcklig förberedelse tid accedera till förbundet. För det andra erkände herr Alexanderson själv, att vad Förenta staterna beträffar, som är en av signatärmakterna, en strängare tolkning tidigare gjorts gällande om accession utan förbehåll, men att man för närvarande syntes beredd att uppgiva denna tolkning. För det tredje visar, såvitt jag

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.

(Forts.)

förstår, de förhållanden, som vi alla känna till beträffande Schweiz, att detta land faktiskt gjort ett försök till accession under förbehåll, och att det är ännu alls icke klart, om detta försök lyckas eller icke, *För det fjärde* är denna förbundstraktat en del av fredstraktaten, och för dem, som följt med vad som passerat under senare tid, torde det vara ganska uppenbart, att fördragsslutande parterna på åtskilliga punkter icke vidhålla de ursprungliga bestämmelserna i fredstraktaten. Det synes mig således klart, att herr Alexanderson icke alls har lyckats bevisa sitt kategoriska påstående, och det synes mig i följd därav också klart, att Sverige icke i denna fråga behöver på förhand intaga en svagare och mera eftergiven ståndpunkt än exempelvis Förenta staterna och Schweiz.

Med anledning av vad herr Svensson yttrade därom, att man skulle se denna fråga icke bara från statens egen nationella synpunkt, utan också med hänsyn till statens skyldigheter gentemot mänskligheten, så kan jag mycket gärna medgiva detta. Men jag skulle dock vilja betona, att till skyldigheterna mot mänskligheten hör framför allt, att man i internationella frågor ställer sig på en *rättfärdig* grund; är grunden icke rättfärdig, ja, då kan det hända, att man gör sin skyldighet och sin plikt mot mänskligheten bättre genom att icke gå med på något, som bygges på en sådan grund.

Herr W a v r i n s k y: Om en sak synas alla vara ense här i kamraren och i den allmänna debatten i denna fråga, om den nämligen att det nationernas förbund, som vi nu inbjudits tillträda, icke är det folkens förbund, som vi drömt om, utan att det är en vrångbild av vad vi i vår fantasi uppställt för oss.

Det bjuder mig redan emot, att det är föreskrivet, att vi inom två månader måste avge vårt svar, ja eller nej. Men det är icke en känslöfråga, detta avgörande ja eller nej. Vi kunna därför icke längre låta våra känslor följa utslaget vid besvarandet av denna fråga. Här gäller det först och främst att välja emellan vad vi riskera och vad vi vinna, om vi svara ja eller om vi svara nej. Det gäller att betrakta, hurudan Sveriges ställning blir i vartdera av dessa hänseenden. Det är vad utskottet ju närmast kommer att göra, och var och en torde kunna avvakta utskottsutlåtandet, innan han tager ståndpunkt. Jag tror, liksom min partikamrat nyss yttrade, att det är högst troligt, att utskottet kommer till samma resultat som vår regering och som Hollands, Danmarks och Norges regeringar kommit till. Jag vill stryka under vad min partikamrat nyss yttrade, nämligen att vi icke få se denna fråga endast ur nationell synpunkt. Vi äro kämpar i mänsklighetens stora kamp för rättfärdighet. Det är visserligen icke ett rättsinstitut, som vi här komma att deltaga uti, utan ett maktinstitut, men för att makten skall vika och rätten komma att erkännas, måste alla, som inse och vilja detta, kämpa, ge sig in i kampen och bryta en lans för det goda.

Man pekar på Amerika och säger: Amerika har ännu icke fattat något beslut, och där vill man uppställa villkor. — Ja, det kan

Amerika göra, men det kunna icke vi göra. Men om någon nyanse- ring är möjlig, så ansluter jag mig till herr Reuterskiölds mening, att det vore lämpligt, att vi avgäve vårt principiella ja under förutsätt- ningar, som tydligt ådagalade den ställning, Sverige måste i sitt sär- egna läge intaga.

Kungl. propo- sition ang. Sveriges an- slutning till nationernas förbund.

(Forts.)

Herr Trygger menade, att ställningen nu är sådan, att om icke Amerika kommer med, vi icke heller skulle gå med i förbundet. Men jag tänker mig, att vi moraliskt sett skulle försvaga det arbete, som pågår för att få ett nationernas förbund, om vi på det sättet hölle oss undan. Varje stat, som håller sig undan, bidrar också i sin mån till att andra stater, som ännu icke fattat sina beslut, bliva tvehågsna.

Moraliskt sett och i mänsklighetens namn anser jag därför, att det svenska folket bör gå med utan någon överdriven fruktan och med full föresats att i kampen för mänsklighetens väl göra sin plikt och på detta sätt göra sin insats i den stora utvecklingen.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! Herr Trygger har nog missförstått vad jag talade om, då jag nämnde, att församlingen fått en ökad befogenhet i visst avseende. Det hade av den ärade ta- laren gjorts gällande, att man i den slutliga utformningen av för- bundstraktaten kunde spåra en genomgående tendens att mer än ur- sprungligen varit tänkt koncentrera makten hos rådet och de däri i främsta rummet tungt vägande stormakterna. Jag erinrade emot detta herr Tryggers uttalande, att det dock finnes flera punkter i förbundstraktaten, där man tvärtom vid den slutliga utformningen gjort medgivanden antingen åt församlingens beslutanderätt eller åt de enskilda medlemmarna. Beträffande församlingen erinrade jag om, att just i denna slutliga utformning hade det blivit klart, att för- samlingen med $\frac{2}{3}$ majoritet kan besluta om en *ny medlems tillträde till förbundet*. Det var således icke frågan om ändring i grunderna för rådets organisation inom förbundet, som jag berörde, utan det var en annan fråga, som torde vara av väl så stor eller kanske större be- tydelse, nämligen frågan om möjligheten att slutligen få förbundets omfattning att bliva universell och speciellt att omfatta de nu ute- slutna centralmaktstaterna. I denna viktiga punkt är det nog all- deles riktigt vad jag nämnde om innebörden av den ändring, som vid- tagits. Man kan också peka på en sådan punkt som den, att den omedelbart intresserade staten alltid skall ha rätt att vid behandlin- gen av samma stats intressen omedelbart berörande fråga hava en representant närvarande i rådet och t. o. m., utom i fråga om tvisters undersökande, med rösträtt. Trots det förhållande, som herr Tryg- ger påpekade, att det väl blir rådet, som komme att bestämma, huru- vida en fråga på detta sätt skall anses intressera en viss förbunds- medlem, kan det i alla fall icke nekas till att man här har vunnit en mycket viktig sak till förmån för småstaterna. Det läser dock icke vara möjligt för rådet, i många fall, som just äro av vikt för små- staterna, att komma ifrån att frågan just är av omedelbart intresse för

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Form.)

de stater, som skulle engageras genom beslutet. Dessa ha då tillfälle att införa en ärendena behandlande församling av rådsmedlemmar göra sina synpunkter direkt gällande.

Det kunde också tilläggas vissa andra fall, där utvecklingen gått i en annan riktning än den av herr Trygger angivna, men jag skall icke gå in på den saken.

Däremot nödgas jag, herr talman, då en ärad och framstående medlem av kammaren, herr Clason, uppenbarligen icke ansett nödvändigt att åhöra den argumentation, jag lämnade beträffande frågan om vår skyldighet att ansluta oss reservationsfritt, ånyo angiva skälen därför. Herr Clason sade, att jag icke lyckats visa några skäl, varför Amerika skulle få ansluta sig med reservation, men icke vi. — Jo, herr Clason, jag har pekat på att förbundetstraktatens artikel 1 uttryckligen föreskriver, att för att en inbjuden medlem skall begagna sin rätt att inträda i förbundet, måste han tillträda det förbehållslöst, medan i samma artikel detta uttryck utan förbehåll, icke finnes angivet beträffande de fredstraktaten ratificerande staterna. Även om man kan hava olika meningar om hurvida en avsiktlig skillnad härvidlag blivit gjord eller så icke kommer att anses vara förhållandet, så torde en tolkning, av vilken man synes beredd att begagna sig, stå öppen i fråga om Amerika; men det är en tolkning, som tydligen icke alls lämnar någon motsvarande möjlighet beträffande de inbjudna staterna.

Vad Schweiz angår, försäkrade oss herr Clason, att det icke alls är klart, om inte Schweiz kommer att uppnå några fördelar genom den aktion man där uppställt. Jag har påpekat, att en förlängning av själva fristen, som herr Westman så förhoppningsfullt trodde att vi skulle kunna utverka oss, om vi begärde det, tydligen har blivit Schweiz definitivt förvägrad, och att Schweiz tydligen måste foga sig därefter. Det torde vara ganska uppenbart. Vad angår punkten om den permanenta neutraliteten, berodde denna på det särskilda förhållandet, att en särskild bestämmelse i artikel 21 i fredstraktaten i detta avseende ställde Schweiz i ett annat läge än andra länder och således även än oss.

Det har emellertid av herr Clason gjorts gällande, att det skulle strida mot hela förbundetstraktatens anda och att det skulle vara alltför orimligt att intvinga de neutrala staterna i förbundet inom en viss bestämd frist. Vi få dock icke sluta våra ögon för att vad som förekommit är en till oss riktad inbjudan med frihet för oss att begagna oss av att tillträda förbundet såsom ursprungliga medlemmar. Vi hava formell frihet att säga nej, och det är därför icke sagt, att vi aldrig kunna bliva medlemmar av förbundet, men då måste vi underkasta oss, att förbundet självt röstar om hurvida det vill ha oss med eller icke, medan vi *nu* hava en egen rätt att tillträda förbundet. Det ligger utan tvivel icke någon orimlighet däri, att man vid en sådan offert fäster det bestämda villkoret, att en ren och förbehållslös accept skall vara avgiven inom en viss tid, vid äventyr att anbudet skall anses vara förfallet. Så pass juridisk läggning kan

man visserligen lägga på anbudet att tillträda detta förbund, att den jämförelsen är fullkomligt rättvisande.

Herr Reuterskiöld har velat göra gällande, att man beträffande förbundsakten får komma ihåg att den icke får tolkas såsom ett juridiskt, utan såsom ett politiskt aktstycke. För min del anser jag det tvärtom synnerligen angeläget i synnerhet från en småstats sida, att den ställer sig på rättens grundval i fråga om internationella traktaters innebörd och räckvidd. Att sedan i denna snöda värld realpolitiska faktorer gudnås också göra sig gällande, är icke obekant. Men det är all anledning att söka i någon mån borttaga deras makt genom åberopande av de antagna rättsreglerna i stället för att förklara, att rättsreglerna skola tolkas i belysning av vad som är politiska maktförhållanden.

Kungl. proposition ang. Sveriges anslutning till nationernas förbund.
(Forts.)

Herr C l a s o n: Mitt anförande skall inte bli långt.

Jag gjorde redan i mitt första yttrande uttryckligen gällande, att det föreligger en skillnad mellan Förenta staternas och Schweiz' ställning i här berörda avseende. Denna har jag således från början erkänt och den har icke alls varit mig obekant.

Men på samma gång gjorde jag också gällande, att även beträffande Förenta staterna fanns en strängare tolkning, och huvudsumman av mina yttranden låg i mitt påpekande, att det har visat sig, att de fördragsslutande parterna på den ena punkten efter den andra ha utav politiska eller andra förhållanden förmåtts att överge en strängare tolkning och övergå till en mildare.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Herr L i n d h a g e n erhöll på begäran ordet och yttrade: Med åberopande av 55 § riksdagsordningen i dess nuvarande lydelse anholder jag om kammarens medgivande, att tiden för avgivande av motioner i anledning av den nu debatterade propositionen om Sveriges anslutning till folkens förbund måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Om utsträckning av motions tiden i viss fråga.

Herr A l e x a n d e r s o n: Jag föreställer mig, att kammaren inser, att det vore synnerligen olämpligt att tillmötesgå herr Lindhagens begäran. Under andra förhållanden skulle ju en dylik begäran ha allt möjligt, som talade för densamma, men i det särskilda läge vi här befinna oss kan det icke gärna vara möjligt att förfara på detta sätt, så mycket mindre som de ifrågavarande motionerna dessutom — knappast det vågar jag vidhålla — kunna på allvar komma att gå ut på något annat, i fall de skilja sig från den Kungl. propositionen, än någonting, som motionärerna själva måste inse inne-

Om utsträckning av motionstiden i vissa frågor.

(Forts.)

bära ett avslag på propositionen. Den av herr Reuterskiöld m. fl. intagna ståndpunkten förutsätter visserligen, att något annat skulle vara tänkbart, men praktiskt taget förutsätter ju denna ståndpunkt å andra sidan, att ärendet behandlas med den synnerliga hastighet, att sedermera ett ytterligare procedere mellan Sverige och nationernas förbunds organ skulle hinna äga rum, och detta syfte motverkas ju alldeles av den utav herr Lindhagen nu gjorda hemställan.

Från vilken synpunkt man alltså än ser saken, föreställer jag mig, att kammaren måste inse, att en utsträckning av motionstiden utöver den lagbestämda i detta fall icke kan vara på sin plats.

Herr Lindhagen: Ja, där ha vi det. Där se vi vilken gränslös humbug parlamentarismen är i många fall och åtminstone i det här fallet.

Här talas nu om, och herr Trygger sade i remissdebatten vid riksdagens början, att här är inte meningen, att det skall bli några slags fårskockar av partierna, utan meningen är bara, att det skall finnas en upplyst ledning, men i alla fall skall var och en hava tillfälle att göra sin mening gällande. Men hur går det? Jag bestrider emellertid herr Alexandersons rätt att försöka inränga mig också i den där fårskocken. Visserligen hör herr Alexanderson numera också till ledarna. Han får sitta med i hemliga utskottet och får alla möjliga företrädesrättigheter, och han får för sin del sätta sig in i sakerna. Men vi andra, anser man, skola inte behöva göra det. Det anses inte nödvändigt, och i detta fall anses det visst inte heller oportunt. Alla möjliga sådana skäl anföras från det hållet. Jag behöver emellertid lika lång tid som herr Alexanderson för att sätta sig in i saken, men jag måste försöka göra det fortare i alla fall. Och jag kan av hänsyn till mina valmän inte heller underkänna mitt representantskap och anse, att det har några lägre kvalifikationer än herr Alexandersons representantskap.

Här föreligger en av de allra största frågor vi någonsin haft att behandla. Svenska folket kan inte och har inte rätt att underkasta sig att ententen säger: »vi strunta i svenska parlamentet och dess rättigheter», utan när det nu är meningen att skapa ett nationernas förbund, så svara vi: mina herrar, bort med fingrarna, ty det är vi som skola avgöra dessa frågor och inte våra partiledare.

Herr vice talmannen: Jag ber att få yrka avslag å den av herr Lindhagen gjorda framställningen. Jag skall icke upprepa de skäl herr Alexanderson anført, men jag vill säga, att jag tror det är klart för var och en, att det i frågans nuvarande läge vore ytterst oklokt att medge någon utsträckt motionsrätt.

Herr Svensson, Carl: Jag får för min del säga, att det är mycket beklagligt, att omständigheterna ha så fogat, att det nu icke finnes någon praktisk möjlighet att tillmötesgå det krav, som här är framställt av herr Lindhagen. Sådana förhållandena nu äro,

måste jag instämman med de två föregående talarna i att det inte finns någon praktisk möjlighet att gå detta förslag till mötes, och jag ber därför att få yrka avslag å detsamma.

Om utsträckning av motionstiden i vissa frågor.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen propositioner först på bifall till samt vidare på avslag å herr Lindhagens anhållan om utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår herr Lindhagens anhållan om utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles ifrågavarande anhållan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 17.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 74, med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 84, angående befrielse för länsmannen C. L. Johanssons stärbhusdelägare att gälda visst ersättningsbelopp m. m.;

nr 91, angående beredande av tullfrihet vid införsel av för Svenska röda korset avsedda ambulansautomobiler;

nr 92, angående tullfri införsel av en telefonkabel; samt

nr 94, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 och 30 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank.

Herr *Clason* väckte en motion, nr 217, om åvägabringande av utredning och förslag beträffande folkomröstningsinstitutet.

Motionen hänvisades till konstitutionsutskottet.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., hänvisades propositionen i vad den angick pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt propositionen rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

*Ang. rätt för
enskild person
till odling å
annan till-
höriga mossar.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag angående rätt för enskild person att på annan tillhöriga mossar verkställa odling m. m.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 153, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lind* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte anställa utredning till utrönande av huruvida och på vilka villkor enskild person kunde tillåtas å mossar, tillhörande annan person, bolag, förening eller staten, verkställa odling med betryggad besittningsrätt till uppodlat område för sig och arvingar, samt att till riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i förevarande utlåtande å andragna grunder hemställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens ågärd föranleda.

Herr *Lind*: Av motiveringen till utskottets utlåtande framgår, att utskottet ej ingått i prövning av själva sakfrågan och således ej fattat ståndpunkt till spørsmålet, huruvida i detta speciella fall åtgärder från riksdagens sida äro tillrädliga. Jag beklagar, att så ej skett. Utskottet förutsätter, att jordkommissionens utredning kommer att omfatta jämväl föreliggande spørsmål. Även om, som utskottet gör troligt, jordkommissionen enligt sitt uppdrag skulle vara oförhindrad att verkställa utredning i nu föreliggande sak, är jag likväl fullt övertygad, att kommissionen ej företar en sådan utredning utan särskild påstötning. För att frågan må komma till kommissionens kännedom och beaktande yrkar jag bifall till motionen.

Herr *Lindhagen*: Då jag tillhört jordkommissionen, vars tillvaro varit det krokben, som lagts för motionärens förslag, vill jag säga, att Kungl. Maj:ts kommissioner behöva alla de påminnelser de kunna få. Dels kunna de inte själva hitta på allting, dels glömma de åtskilligt och dels ha de svårigheter att tillägna sig vissa åsikter. Därför är det alltid bra för en kommission, i synnerhet när den arbetar att bli påmind om olika förslag.

Jag yrkar bifall till motionärens hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen

yttrade, att i avseende å föreliggande utlåtande endast yrkats att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ang. rätt för
enskild person
till odling å
annan till-
höriga mossar.
(Korts.)*

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om ändring i 27 § 3 mom. i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarrendering direkt, utan arrendatorn å huvudgården såsom mellanhand, av torp å kronodomäner och prästernas lönebeställen.

*Ang. sättet för
utarrendering
av torp å
kronodomäner
176. 178.*

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 50, hade herr *Olsson* i Ramsta hemställt, att riksdagen behagade besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning på vad sätt och i vilken omfattning torp på kronodomäner och på prästernas lönebeställen skulle kunna utarrenderas direkt, utan arrendatorn på huvudgården såsom mellanhand, och sedan för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunde föränledas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.

Herr *Lindhagen*: Detta är en viktig fråga, och man kan verkligen behöva påminna vid alla möjliga tillfällen, att det inte bör få förekomma vad som nu äger rum, att kronan på arrende upplåter stora egendomar till privatpersoner, som sedan få efter behag förfoga över dessa lägenheter. Det har länge påyrkats ändring av dessa missförhållanden.

Nu yrkas här på nytt en ändring, men återigen hänvisar man till att det är en kommitté, som sitter och arbetar, så vitt man kan finna, och vars arbetsresultat man skall avvakta, men just därför att det sitter en sådan kommitté yrkar jag bifall till motionen, för att denna kommitté skall få en grundlig påminnelse om detta viktiga önskemål nr 2.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i fråga om föreliggande utlåtande annat yrkande ej förekommit än att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas.

Ang. sätet för
utarrendering
av torp å
kronodomäner
m. m.
(Forts.)

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang.
väghållnings
överlåtande på
entreprenad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag beträffande vissa ändringar i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 74 i första kammaren, av herr *Bondeson* m. fl., och nr 132 i andra kammaren av herr *Eliasson* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana ändringar i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, att de till naturaunderhåll förpliktade väghållningsskyldige kunde vid vederbörligen utlyst vägstämma med viss kvalificerad majoritet på entreprenad överlåta väghållningen inom hela distriktet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Ljunggren*: Då huvudmotionären icke är närvarande och då även jag undertecknat denna motion, vill jag i avseende å utskottets utlåtande fästa uppmärksamheten på, att detta i själva verket går ut på ett förordnande av det sakliga innehållet. Men utskottet har på samma skäl, varpå det avstyrkt nyss förut behandlade förslaget, stannat vid att också avstyrka det här föreliggande skrivelseförslaget. Man hänvisar nämligen till den utredning, som vägkommissionen har att utföra.

I den motion, som vi här framlagt, ha vi emellertid fäst uppmärksamheten på, att vägkommissionens arbete, som nu redan pågått ganska länge, ännu torde komma att kräva sin dryga tid, innan det blir slutfört. Då nu jordbruksutskottet ifrågasätter, att ett förslag i ärendet skall kunna komma fram redan till nästa lagtima riksdag, så tänker jag mig, att man har undersökt möjligheterna för att så skall kunna ske. När vi emellertid bland dem, som böra anses tämligen väl initierade och sakkunniga på området hörde efter, hur det förhöll sig med denna sak, fingo vi det intrycket, att det skulle komma att dröja allra minst en 5 å 6 år, innan något skulle kunna bli praktiskt utfört i detta avseende. Och det tyckte vi var för lång tid att vänta, när det gällde en sådan reform, som vi föreslagit.

Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på, att vad som här föreslås redan praktiserats många år. När debatt fördes förra gången om denna sak — herr *Magnusson* i Tumhult hade då väckt motion i frågan — upplystes från flera håll, att entreprenadsystemet här och var redan tillämpas. Men det förhåller sig ju så, att en enda per-

son kan omintetgöras, vad en vägstämman finner vara praktiskt och lämpligt att besluta med hänsyn till väghållningsbesvärets ordnande och fullgörande genom entreprenad, och detta kan givetvis icke vara riktigt.

*Ang.
väghållnings
överlåtande på
entreprenad.
(Forts.)*

Nu tjänar det emellertid ingenting till att framställa yrkande om bifall till motionen. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att jordbruksutskottets förutsättning om en proposition redan till nästa riksdag måtte gå i fullbordan. Ty åtminstone på den här punkten är det i alla fall mycket enkelt att komma med ett förslag till en reform, som bör kunna genomföras när som helst.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion angående ändring i visst syfte av lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet.

*Ang.
tillgodoseende
av automobil-
trafikens krav
i fråga om
vägunderhåll
m. m.*

Uti en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 102, hade herr *Larson, Edward*, föreslagit, att riksdagen i anslutning till av motionären uppmärksammade förhållande måtte för sin del besluta sådana förändrade bestämmelser i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, att vid underhåll av väg också hänsyn toges till automobiltrafikens berättigade krav, och att underhållet således skulle så utgöras, att trafiksäkerheten för *all* landsvägstrafik bleve i görligaste grad tillgodosedd. Skulle emellertid ärendet icke anses så utrett, att bestämda lagändringar nu kunde föreslås och antagas, hade motionären alternativt yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter utredning taga i övervägande sådana ändringar av gällande väglag (eventuellt också av gällande automobilförordning), att med avseende å underhåll av väg tillkomme sådana förändrade och skärpta föreskrifter, att landsvägstrafiken såväl med automobil som med hästfordon bleve bättre tillgodosedd och tryggad, än med nu gällande bestämmelser vore möjligt, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till sådana lagändringar.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Larson, Edward*: Denna motion framlades i förhoppning att den skulle leda till ett vidtagande av vissa åtgärder för förbättring av trafiksäkerheten på våra landsvägar under den långa tid, som säkerligen återstår, innan det stora tilltänkta förslaget till en reformering av vägväsendet kommer att realiseras, åtgärder som under alla förhållanden måste vidtagas för att trygga trafiksäkerheten. Utskottet har emellertid i avvaktan på den stora reform av väg-

Ang. tillgodoseende av automobiltrafikens krav i fråga om vägunderhåll m. m.
(Forts.)

väsendet på landsbygden, varom Kungl. Maj:t väntas komma att framlägga förslag, beslutat att avstyrka motionen. Ehuru jag anser detta vara att beklaga, skall jag icke länge upptaga kammarens tid med att anföra mina skäl härför, men det är särskilt en synpunkt jag skulle vilja framhålla.

Den som färdas på våra landsvägar, antingen med hästfordon eller med bil, kan inte gärna undgå att se, vilken stor fara med hänsyn till trafiksäkerheten som nu föreligger däri att det finnes så många platser, där vägkanterna äro tätt beväxta, och i synnerhet i vägkrökar är det ju nästan omöjligt att kunna se tillräckligt långt framför sig. Mötas ett hästfordon och en bil på en sådan plats, kan en olycka icke gärna förebyggas, ty även om hästen inte är nervös eller rädd, blir han orolig och skräm, om en bil plötsligt kommer alldeles inpå honom. Lika stor är faran, om två bilar mötas, och det kommer säkert att hända ganska många olyckor, om man nu icke vidtar några åtgärder för att trygga trafiksäkerheten under den långa tid, som troligen kommer att förflyta, innan den stora reformen blir genomförd. Det är ju ingen som vet, hur länge det kan dröja, och det vore därför på sin plats, att något gjordes för att trygga trafiksäkerheten, varigenom man säkerligen skulle förebygga många olyckor, ja kanske förlusten av många människoliv. Det nuvarande tillståndet kunna vi sannerligen icke vara belåtna med, ty allting är icke gjort, som bör göras.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till det i motionen som ett andra alternativ gjorda yrkandet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att rörande det under behandling varande utlåtandet endast yrkats, av herr *Larson, Edward*, att det senare av de uti den i ämnet väckta motionen alternativt framställda yrkandena skulle bifallas.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till herr *Edward Larsons* yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i 52 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; och

nr 15, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 52 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2 A, angående regleringen av utgifterna un-

der riksstatens för år 1921 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte i likhet med vad för innevarande år ägt rum, för *fortsatt uppehållande av lagberedningens verksamhet* å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

*Anslag till
uppehållande
av lag-
beredningens
verksamhet.*

Herr Schlyter: Herr talman! Enligt programmet för lagberedningens arbete står beredningen snart inför uppgiften att revidera ärvdabalkens bestämmelser om arvs- och testamentsrätten. Den blivande lagstiftningen på detta område kommer måhända att praktiskt ingripa i vårt folks rättsliv på ett långt mera skönjbart sätt än den just nu så livligt debatterade giftermålsbalken, vars moderna och väl avvägda grundprinciper dock — såsom kanske ej på förhand tillräckligt kända — på mer än ett håll åstadkommit uppståndelse och förvirring. De framkomna antydningarna om önskvärddheten av ett uppskov med det vidlyftiga lagförslagets antagande för att bereda riksdagens medlemmar tillfälle att grundligare sätta sig in i nyheterna hava framkallat spørsmålet, om icke något kunde göras för att lagfrågor av denna betydelse bleve offentligen diskuterade på ett tidigare stadium, ja, kanske redan innan de nya tankarna definitivt utformades i lagtext. Vi känna från andra viktiga områden av lagstiftningsarbetet nyttan av förberedande principutredningar. Thyrens principer i tre delar ha legat till grund för ett flertal kongressförhandlingar och hava givit upphov till en hel litteratur, som otvivelaktigt varit ägnad att förbereda den kommande strafflagsreformen, och när utredningsarbetet rörande rättegångsreformen var på väg att i strid mot de ursprungliga intentionerna övergå till ett vanligt lagtextarbete, gjordes inom förra årets riksdag en energisk och effektfull erinran om önskvärddheten av att reformens grundlinjer framlades, innan man skred till ett definitivt utarbetande av lagförslagen, där det sedan kanske skulle bliva svårt att rubba på någon enda sten i den stora byggnaden.

*Anslag till
uppehållande
av lag-
beredningens
verksamhet.
(Forts.)*

Anledningen till att jag nu har begärt ordet, herr talman, är den, att jag innan kammaren bifaller anslaget till lagberedningens fortsatta verksamhet skulle vilja till regeringens övervägande framföra en, som jag tror, inom riksdagskretsar ganska utbredd uppfattning i fråga om den lämpliga anordningen av arbetet på ärvdabalkens revision.

En av de viktigaste frågorna, som lagberedningen under sitt fortsatta arbete får under behandling, är frågan om arvs- och testamentsrättens begränsning. Med denna sammanhänger ett stort antal i samhällslivet djupt ingripande spörsmål av ekonomisk och administrativ natur.

Som bekant är den svenska arvsrätten för närvarande absolut obegränsad. Först när icke någon enda, om än aldrig så avlägsen släkting står att uppbringa, inträder staten såsom danaarvsberättigad. Vi behöva icke gå längre än till vårt grannland Norge för att finna en lag från 1916, som i andra sidolinjer än den första begränsar arvsrätten till femte led, en lag som alltså exempelvis låter arvlåtarens kusiners barn och hans föräldrars kusiner ärra, men icke hans syslingar. Sedan 1914 ärra i Österrike allenast de tre första grenarna eller s. k. parentelen samt av den fjärde parentelen blott förfäder i tredje led. Här är sålunda arvsrätten begränsad till arvlåtarens kusiners barn, men få icke såsom i Norge arvlåtarens föräldrars kusiner ärra. Liknande regler gälla i Schweiz. Däremot känner den ännu endast 20 år gamla tyska civillagboken icke någon begränsning av arvsrätten. Redan före krigsutbrottet har emellertid tvenne särskilda gånger av den tyska regeringen framlagts förslag om ännu längre gående begränsning av arvsrätten än de nyss nämnda. Senast 1913 i sammanhang med detta års stora försvarsproposition framlades för tyska riksdagen ett förslag till lag om arvsrätt för staten, vilket från arvsrätt uteslöt arvlåtarens föräldrars syskon och dessas barn, d. v. s. arvlåtarens kusiner, samt alla avlägsnare släktingar. Däremot bibehölls alljämt syskon och dessas avkomlingar vid arvsrätt.

Det behövs icke mera än dessa exempel från den utländska lagstiftningen och lagstiftningsarbetet, för att man skall förstå, att när vår lagberedning skrider till utredning av dessa spörsmål, den kommer att ingå på en noggrann undersökning, huru långt det allmännas intresse bjuder att arvsrätten inskränkes. Antagligen kommer beredningen icke i sitt förslag att bli mindre radikal än det nyss citerade tyska förslaget. Att beredningen länge haft sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor, finner man av en redan 1916 publicerad tidskriftsuppsats av en av lagberedningens ledamöter, vari denna betonar, att varken blodsbandet eller arvlåtarens presumerade vilja kunna åberopas såsom skäl för avlägsnare släktingars arvsrätt. Icke heller kan enligt samma författare en dylik arvsrätt ur sociala eller ekonomiska synpunkter motiveras med behovet av något, som träder i stället för den dödes underhållsplikt mot sina närmaste, eller med önskvärdheten av en succession i den avlidnes rättigheter och plikter, som tryggar kontinuiteten i ekonomiska och sociala förhållanden; tvärt-

om medför en obegränsad arvsrätt ofta en från nationalekonomisk synpunkt skadlig pulverisering av kvarlåtenskapen till följd av dess skiftande mellan en mängd olika arvingar.

Vad man i den nämnda artikeln saknade var ett skarpare betonande av statens berättigade anspråk på att träda i stället för släkten såsom övertagare av kvarlåtenskapen. Och dock behöver man icke vara socialdemokrat för att inse detta. Ett mycket stort antal av Tysklands allra främsta rättslärdade utfärdade 1912 ett upprop för statens arvsrätt, i vilket de bland annat betonade, att statens prestationer för det helas väl och därmed för varje enskild hade ökat i en utomordentlig grad, medan den vidare familjekretsen undandragit sig alla skyldigheter, på vilka den tidigare kunde åberopa sig för att motivera sitt arvsanspråk.

I betraktande av de stöd kravet på arvsrättens begränsning sålunda har i främmande lagstiftning, är det uppenbart, att den brännande frågan hos oss kommer att bli, icke huruvida arvsrätten över huvud skall begränsas, icke heller huruvida kusiner eller farbröder skola få ärva; utan striden kommer att stå därom, huruvida arvs-lätarens syskon och syskons avkomlingar skola få taga arv utan stöd av testamente, och huruvida även friheten att testamentera skall inskränkas genom någon rätt för staten av annat slag än den redan nu utgående arvs-katten. Det lär icke hava kunnat undgå någon, att de skiftande begränsningar av arvsrätten, som de anförda lagstiftningarna eller lagförslagen givit exempel på, verka skäligen godtyckliga. En linje, som icke har detta drag av godtycke över sig utan ansluter sig till gamla prövade principer, är den, att arvsrätten begränsas till dem, som enligt nu gällande lag äro laglottsberrättigade, d. v. s. arvlätarens bröstarvingar, med tillägg av föräldrar och efterlevande make. Enligt svensk lag äro föräldrar och barn samt äkta makar inbördes skyldiga att i mån av behov och förmåga försörja varandra. Utanför denna krets har staten för länge sedan trätt i släktens ställe.

Men arvsfrågan är icke löst blott genom inskränkningar i arvsrätten. Så länge friheten att borttestamentera all efterlämnad förmögenhet kvarstår orubbad, kunna de åsyftade verkningarna av arvsrättsinskränkningar aldrig uppnås. Visserligen verkar här liksom vid de närmaste arvingarnas intestatarv arvsskattelagstiftningen kompletterande. När man ser, med vilken försiktighet våra lagstiftare på detta område framgått, så framställer sig emellertid spørsmålet, om man icke i analogi med våra nu gällande bestämmelser om laglott, vilka innebära en inskränkning i testationsfriheten till förmån för bröstarvingar, kunde tänka sig liknande laglotsbestämmelser till förmån för staten, så att exempelvis ingen skulle äga att till andra än bröstarvingar, föräldrar eller make borttestamentera mer än hälften av sin förmögenhet.

En utredningsfråga, som ligger något vid sidan om lagberedningens egentliga uppgift, är frågan, vartill de medel, som inflyta genom statens insättande som arvinge i ett stort antal dödsbon, skola användas. Härom ha många olika förslag framställts. Vad alla torde vara

*Anslag till
uppbärande
av lag-
beredningens
verksamhet.*
(Forts.)

*Anslag till
uppehållande
av lag-
beredningens
verksamhet.*

(Forts.)

ense om är, att dessa medel icke få användas till täckande av statens löpande utgifter, utan skola på något sätt fonderas. Det synes då ligga nära till hands, att man tänkte sig avkastningen av en dylik fond reserverad till täckande av kostnader för statsåtgärder i socialt utjämnande syfte och då särskilt för verkligt genomgripande åtgärder med syfte att i kampen för ernående av en utbildning, motsvarande vars och ens naturliga anlag, helt och hållet likställa de mindre bemedlades barn med de i ekonomiskt avseende lyckligare lottades. Det förefaller, som om en dylik användning av de till staten indragna kvarlåtenskapernas avkastning borde mycket hastigt kunna försona den allmänna meningen med den nya lagen.

Vad jag med anledning av föreliggande anslagsfråga tillåtit mig hemställa till regeringens benägna övervägande kan sammanfattas i tvenne önskemål:

1) att regeringen ville i sin instruktion för lagberedningen rörande revisionen av ärvdabalken bestämma, att det slutliga utarbetandet av lagförslag i ämnet skall föregås av en allsidig och såsom en särskild del av lagberedningens betänkande till trycket befördrad principutredning angående arvs- och testamentsrättens begränsning, en utredning som naturligtvis lika väl som lagberedningens arbete i övrigt helst bör bedrivas internordiskt; samt

2) att regeringen jämsides med denna lagberedningens utredning måtte föranstalta om en undersökning angående lämpliga sättet för användningen av de medel, som komma att inflyta till statsverket till följd av arvs- och testamentsrättens begränsning, en undersökning som helst jämväl borde omfatta arvsskattemedlen.

Med uttalande av dessa önskemål tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr A l e x a n d e r s o n: Ja, man anar ej, herr greve och talman, vad debatten kan komma att röra sig om, när man får ett ärende sig föredraget i kammaren till behandling. Ingalunda hade jag väntat, att vi skulle komma upp till en ganska ingående realdebatt angående de framtida linjerna för arvs- och testamentsrättens begränsning. För min del skall jag icke följa den föregående talarén in på de markerna något vidare, men däremot känner jag mig verkligen uppkallad av den hemställan, som han ansåg riktigt att adressera till regeringen angående anordnandet av lagberedningens arbete på det sätt, att ifråga om ärvdabalken vi först skulle få ett principbetänkande, över vilket riksdagen skulle deliberera och votera, innan lagberedningen bleve i tillfälle att fortsätta sitt arbete. Jag vågar påstå, att man knappast kan påvisa något område för lagberedningens arbete, där den arbetsordningen är så litet påkallad som just i detta fall.

Den ärade talaren erinrade om den debatt, som fördes här i våras, angående vilken linje man borde framgå ifråga om processkommissionens arbete, och det måste man ju säga, vilken mening man än har, att där får man ju anse att synnerligen goda och starka skäl kunde anföras för att kommissionen skulle sättas i tillfälle att

Anslag till
upphållande
av lag-
beredningens
verksamhet.
(Forts.)

först inhämta upplysning om den allmänna principställning riksdagen intager till vissa frågor, som sedermera skola utöva ett alldeles avgörande inflytande på riktningen av kommissionens arbete ifråga om såväl domstolarnas organisation som förfarande. Men *här?* Med vad motivering kan den ärade talaren göra gällande, att något skäl för ett liknande förfaringssätt skulle göra sig gällande? Han har själv erinrat — och otvivelaktigt har han rätt däri — att ett blivande förslag på ärvdabalkens område kommer att införa en begränsning av den nuvarande obegränsade arvsrätten, och att även den politiska debatten då ej gärna kan väntas stå om, huruvida denna nya princip skall antagas, utan endast om, hur långt begränsningsprincipen skall tillämpas, och möjligen även angående vilken återverkan den skulle tilläggas på testamentsfriheten. Men om så är, vad skulle det vara för fördel, som skulle kunna vinnas, vilken större handlingsfrihet skulle riksdagen på något sätt erhålla, genom att den finge lagberedningens förslag, i dess helhet utarbetat, sig förelagt? Vilket hinder skulle kunna finnas för riksdagen att själv draga gränsen på det ena eller andra stället, i ett avseende där den måste säga sig, att även om ett visst ärvdabalksförslag är antaget, det ej behöves mer än ett penndrag nästa år för att göra en väsentlig ändring i den föreslagna vidden av arvsrätten och testamentsfriheten? Det inverkar ju icke på den tekniska läggningen av hela lagarbetet i övrigt. Här är icke fråga om någon organisation, som skall lämpa sig efter det ena eller andra systemet, den ena eller andra modifikationen i det avseendet.

Men å andra sidan är det uppenbart, att lagberedningens arbete skulle på det allvarligaste försinkas, om den, efter att först ha utarbetat ett principbetänkande, sedan hade att vila på hanen i avvaktan på det yttrande riksdagen kunde göra över ett sådant principbetänkande. Säger man åter: det behöver lagberedningen icke alls; den kan lugnt arbeta vidare, oberoende av den hos riksdagen vilande frågan, kan det ju hava sin riktighet; men det är ju i så fall endast det starkaste bevis för den fullkomliga onödigheten och olämpligheten av att tudela arbetet, såsom den ärade talaren avsåg.

Jag vill slutligen säga, att när jag hörde den ärade talaren yttra, att det inom riksdagen funnes vida kretsar, som vore intresserade för en uppdelning av arbetet på det sätt han nu nämnde, så är det för mig obekant. Det finns *en* person, hos vilken jag av gammalt vet, att detta är en kär älsklingstanke, och det är den ärade talaren själv. Det är ju möjligt, att han genom att propagera denna älsklingstanke hos personer, som icke satt sig så noga in i detta arbetes förutsättningar, vunnit att denna tanke fått en viss utbredning. Men jag vill bestämt bestrida, att det givits några uttryck av intresse inom riksdagen för den älsklingstanke jag omnämnde, och för min del ber jag alldeles bestämt att få taga avstånd från densamma.

Herr statsrådet Löfgren: Herr talman, mina herrar! Jag ber att i korthet få angiva, att jag fullständigt ansluter mig till de

*Anslag till
upphållande
av lag-
beredningens
verksamhet.
(Forts.)*

synpunkter, som nyss uttalats av herr Alexanderson, rörande lämpligaste sättet för bedrivandet av lagberedningens arbete. Jag skulle därför ej behövt taga ordet, därest jag icke varit angelägen att lämna kammaren en upplysning. Saken är nämligen den, att för någon kortare tid sedan har regeringen på lagberedningens egen hemställan redan beslutat, att lagberedningen, efter avslutandet av arbetet i fråga om förmynderskapsrätten, som beredningen nu har omhänder, skall övergå till behandlingen av arvsrätten och då börja från början, vilket är liktydigt med att taga itu först och främst med arvsrättens begränsning. Och ifråga om detta arbete har regeringen också genom anslutning till ett yttrande i statsrådsprotokollet, som jag vid uppdragets lämnande haft, särskilt framhållit angelägenheten av, att i detta sammanhang få utrett, på vad sätt arvsrätten skall kunna begränsas utöver vad som nu enligt gällande ärvdabalk är stagdat.

Däremot ber även jag få understryka, att det synes mig så mycket mer angeläget, att lagberedningen får fortsätta på den väg den slagit in, genom att giva uttryckligt förslag till lagtext i de delar, där den anser, att revision är erforderlig, som ett annat förfarande säkerligen skulle sönderbryta det skandinaviska samarbetet. Ätminstone från svensk sida har det emellertid alltid framstått som en viktig angelägenhet, vilken på senaste tid ytterligare framhållits, att samarbetet på familjerättens område med Norge och Danmark måtte få fortsätta.

Med dessa erinringar, herr talman, hoppas jag, att föreliggande punkt under huvudtiteln måtte bifallas utan särskild erinran från kammarens sida.

Herr Schlyter: Herr talman, professor Alexanderson riktade den fråga till mig, vad man egentligen skulle vinna med en sådan tullavdelning av lagberedningens arbete som den av mig ifrågasatta. Jag vill då bara erinra honom om, att det mer än en gång i vår lagstiftnings historia hänt, att en reform, försenad, blivit vida bättre, än om den skulle genomförts på ett tidigare stadium. Om den förberedande utredning angående arvsrättens begränsning, som jag tillåtit mig ifrågasätta, skulle visa, att våra jurister i Sverige, Norge och Danmark i detta ögonblick ej kunna ena sig om en så långt gående reform, som man inom stora kretsar av vårt folk skulle önska, då är det bättre, mina herrar, att denna reform får anstå och att lagberedningen under tiden sysselsätter sig med något annat lagstiftningsområde och först när även juristerna i de tre länderna äro mogna för den fulla reformen, griper sig an med det definitiva utarbetandet av lagförslag i ämnet.

Herr Alexanderson: Nej, det är just i detta fall icke något vunnet genom herr Schlyters uppslag, ej ens för den som hade att befara att en allt för litet långt gående reform eljest bleve antagen; och det av det enkla skäl jag förut tillåtit mig anföra.

att den som anser, att reformen ej gått nog långt, icke därav att ny ärvdabalk antagits, blir stängd av något hinder för att hur snart som helst med ett enkelt penndrag kunna få en ändring genomförd. Det är en sådan punkt, där reformarbetet kan fortgå alldeles oberoende av, att man antagit en hel ny ärvdabalk. Regleringen av våra arvsförhållanden även ifråga om rättsförhållanden och anordningar, knutna till boets utredning och arvets fördelning är å andra sidan i trängande behov av modernisering. Vi stå här på en gammalmodig ståndpunkt. Ur dessa och ur andra synpunkter är det angeläget, att en ny ärvdabalk kommer till stånd. De som stå på den ståndpunkten: låt oss hellre skjuta undan reformen för att få den tillräckligt radikal, göra varken sig själva eller andra någon tjänst med att driva den.

*Anslag till
uppehållande
av lag-
beredningens
verksamhet.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande punkt hemställt.

Punkterna 5—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Herr statsrådet *Löfgren* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående pensionsförbättring för vid marinen anställda daglöna.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 19, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottet utlåtande nr 15 angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 28 av sjätte huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av medel för utförande av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm uppförda byggnaderna.

Anslag till om- och påbyggnadsarbeten i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm.

Uti den till riksdagen den 7 januari 1920 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t, under återopande av punkt 28 i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, under sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att för utförande, i enlighet med visst i statsrådsprotokollet omförmäلت förslag, av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm befintliga byggnaderna, utöver de av riksdagen härför anslagna belopp, sammanlagt 2,500,000 kronor, å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag å 2,400,000 kronor.

Sedan utskottet avgivit utlåtande, nr 15, över berörda framställning, hade båda kamrarna återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling.

I nu föredragna memorial hade utskottet anfört, bland annat:

»Av vad vid ärendets behandling i kamrarna förekommit, synes framgå, att återremissen föranletts av tvivelsmål angående lämpligheten av utskottets uttalanden ifråga om kostnaderna för byggnadsföretaget och det därav betingade anslagsbehovet.

Med anledning härav har utskottet, efter inhämtande av ytterligare upplysningar i ärendet, tagit detsamma under förnyat övervägande och därvid funnit sig böra inskränka utlåtandet i berörda avseende till följande uttalande.

Beträffande kostnaderna för utförandet av byggnadsarbetena vill utskottet visserligen framhålla, att de av 1919 års riksdag uttalade förväntningarna beträffande ett nedbringande av utgifterna härför icke uppfyllts, men anser sig dock utskottet, med hänsyn till vad av byggnadsstyrelsen härutinnan anförts, icke kunna förorda någon nedsättning i det av Kungl. Maj:t åskade anslagsbeloppet. Utskottet vill emellertid icke underlåta att framhålla nödvändigheten av att vid arbetets utförande den största uppmärksamhet ägnas möjligheten av att nedbringa kostnaderna härför.

Under återopande av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa, att riksdagen må för utförande, i enlighet med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 7 januari 1920 angivet förslag, av om- och påbyggnadsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm befintliga byggnaderna utöver de av riksdagen härför anslagna belopp, sammanlagt 2,500,000 kronor, å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag å 2,400,000 kronor.»

Herr E k m a n, K a r l J o h a n: Herr greve och talman, mina herrar! Den om- och påbyggnad, som här föreslås, gäller gamla ve-

Anslag till om- och påbyggnadsarbeten i kvarteret Grönländet norra i Stockholm.
(Forts.)

tenskapsakademiens hus vid Drottninggatan; en betydande förändring av denna byggnad föreslås. Det är ju då ganska egendomligt, att det varken av statsverkspropositionen eller av utskottets betänkande framgår, att vid Kungl. Maj:ts förslag fogats någon ritning, som visar, hur man tänker sig denna om- och påbyggnad utförd. Gamla vetenskapsakademien har ju visserligen icke numera något högre värde som arkitektoniskt konstverk, men det är dock en byggnad av förnäm stil och ädel hållning och man bör icke hur som helst handskas med densamma. Jag skall icke motsätta mig den påbyggnad, som nu föreslås, men jag vill dock påpeka angelägenheten av, att man även i riksdagen vid medgivandet av sådana arbeten också uppmärksammar, att icke någon vandalisering sker. Avskräckande exempel saknas icke. Jag vill erinra om en sådan sak som påbyggnaderna och tillbyggnaderna vid t. ex. centralstationen. Denna byggnad var på sin tid ett mycket vackert arkitektoniskt verk, men är genom sedermera skedda förändringar och tillbyggnader så illa medfaren, att det knappast torde finnas någon skräpigare byggnad i Stockholm. Jag kan också hänvisa till de förändringar, som för icke långesedan gjordes vid nationalmuseum, en av de vackraste byggnader, vårt land äger. Denna byggnad har fullkomligt vanställts genom de påbyggnader på taket m. m. som ägt rum.

Arkitektens arbete är ett konstverk likaväl som bildhuggarens och får icke hur som helst behandlas. Jag undrar, vad en bildhuggare skulle säga, om hans arbete på liknande sätt omändrades. Man måste även ur allmän synpunkt visa någon pietet mot ett byggnadsverk, som staten med stora kostnader uppfört, och vilket måhända påkostats så mycket, just för att man skulle få det i arkitektoniskt hänseende så värdigt som möjligt. Det har ifrågasatts, att även riksdagshuset skulle påbyggas. De planerna äro väl för tillfället skrinlagda; en sådan påbyggnad skulle fullständigt ha förstört husets utseende från vissa sidor. Icke ens kungliga slottet har gått alldeles fritt från dylikt pietetslöst ingripande.

Jag ber sålunda att få erinra om angelägenheten av, att vid ombyggnader av statens byggnader även den synpunkt, jag nu velat göra gällande, måtte behörigen beaktas av de ansvariga myndigheterna liksom av Kungl. Maj:tt och riksdagen. I den kungliga propositionen finnes icke ett ord från byggnadsstyrelsen angående den nu ifrågavarande påbyggnadens verkan i estetiskt hänseende. Det anser jag vara en mycket stor brist; och jag hoppas, att en sådan försummelse ej vidare skall förekomma.

Herr vice talmannen: Naturligtvis finns det ritningar till den föreslagna ombyggnaden av vetenskapsakademiens hus. Det finns en hel portfölj ritningar, som ställts till statsutskottets förfogande, och materialet är naturligtvis även tillgängligt för kamrarnas ledamöter. Med avseende på de synpunkter, som den föregående ärade talaren framhöll, kan jag lugna honom med, att genom ombyggnaden intet attentat kommer att göras mot husets estetiska utseende. Den

påbyggnad, som det är fråga om, gäller endast de delar, som ligga åt Kammakaregatan och delvis Drottninggatan, men jag förmodar, att när den ärade talaren framhöll, att det icke borde göras någon ändring i yttre avseende, han därmed syftade på den mycket vackra och även av byggnadsstyrelsen i helgd hållna fasaden åt Vallingatan. Den blir i alla avseenden oförändrad.

Anslag till om- och påbyggnadsarbeten i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm. (Forts.)

Herr talman jag yrkar bifall till statsutskottets förevarande hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande memorial hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst, dels ock i ämnet väckta motioner.

Förordning rörande särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst.

Genom proposition nr 24, av den 7 januari 1920, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst.

Till utskottet hade jämväl överlämnats nedannämnda fyra i anledning av propositionen väckta motioner.

I två likalydande motioner, I: 180 av herr *Björnsson* och II: 275, av herr *Ljungkvist*, hade föreslagits, att under 2 § såsom ett första moment skulle införas ett så lydande stadgande: »I fråga om äkta makars beskattning skall gälla, att av hustrus inkomst av arbete må vid taxering ett belopp av intill 500 kronor lämnas utan avseende.»

I motionen II: 266 hade herrarna *Fast* och *Hansson* i Gårda yrkat, att riksdagen måtte besluta viss i motionen angiven förändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 24 om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst.

Slutligen hade i motionen II: 292, av herr *Karlsson* i Vätö jämte två andra av kammarens ledamöter, föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 24, att §§ 1, 2 och 3 finge den lydelse, motionen utvisade.

Utskottet hade i förevarande betänkande av angivna skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 24 och motionerna II: 266 och II: 292 samt med avslag å motionerna I: 180 och II: 275, antaga Kungl. Maj:ts i utlåtandet återgivna förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst med de ändringar, att 1, 2 och 3 §§ skulle erhålla den lydelse, som framginge av betänkandet.

Förordning
rörande sär-
skilda avdrag
vid 1920 års
taxering till
bevillning för
inkomst.

(Forts.)

Beträffande sättet för betänkandets föredragning yttrade

Herr vice talmannen: I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 2 hemställas, att först företages till avgörande var för sig de första tre paragraferna i det av utskottet tillstyrkta förordningsförslaget, samt där- efter återstående delar av förslaget och sist utskottets hemställan; att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres; samt att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår över- läggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Det av utskottet tillstyrkta förordningsförslaget.

1 §.

Godkändes.

2 §.

Kungl. Maj:t hade för denna paragraf föreslagit följande av- fattning:

För skattskyldig, som har att på grund av försörjningsplikt underhålla ett eller flera barn, som vid 1920 års början icke fyllt 15 år, må den i den skattskyldiges mantalsskrivningsort efter avdrag enligt 12 § i gällande bevillningsförordning återstående beskattnings- bara inkomst nedsättas, om den skattskyldiges sammanlagda års- inkomst, beräknad i enlighet med 10 § i de vid bevillningsförord- ningen fogade »Särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen»,

ej uppgår till 1,000 kronor,

med högst 50 % för ett barn
» » 60 » » två »
» » 70 » » tre »
» » 80 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 1,000 men ej till 1,500 kronor,

med högst 40 % för ett barn
» » 50 » » två »
» » 60 » » tre »
» » 70 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 1,500 men ej till 2,000 kronor,

med högst 35 % för ett barn,
» » 40 » » två »
» » 45 » » tre »
» » 50 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 2,000 men ej till 2,500 kronor,
 med högst 25 % för ett barn
 » » 30 » » två »
 » » 35 » » tre »
 » » 40 » » fyra eller flera barn,

*Förordning
 rörande sär-
 skilda avdrag
 vid 1920 års
 taxering till
 bevillning för
 inkomst.*

(Forts.)

uppgår till 2,500 men ej till 3,000 kronor,
 med högst 15 % för ett barn
 » » 20 » » två eller tre barn
 » » 25 » » fyra eller flera barn.

Enligt utskottets förslag skulle 2 § lyda sålunda:

För skattskyldig, som — — — — — uppgår till
 2,500 kronor — — — fyra eller flera barn,

uppgår till 3,000 men ej till 3,500 kronor,
 med högst 10 % för ett barn,
 » » 15 » » två eller tre barn,
 » » 20 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 3,500 men ej till 4,000 kronor,
 med högst 5 % för ett barn,
 » » 10 » » två eller tre barn.
 » » 15 » » fyra eller flera barn.

Vid förevarande paragraf hade reservation avgivits av herr *Rosen*, vilken inom utskottet hemställt, att paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

2 §.

För skattskyldig — — — vid taxeringen, ej uppgår till 1,500 kronor,

med högst 50 procent för ett barn
 » » 60 » » två »
 » » 70 » » tre »
 » » 80 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 1,500 men ej till 2,000 kronor,
 med högst 40 procent för ett barn
 » » 50 » » två »
 » » 60 » » tre »
 » » 70 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 2 000 men ej till 2,500 kronor,
 med högst 35 procent för ett barn
 » » 40 » » två »
 » » 45 » » tre »
 » » 50 » » fyra eller flera barn.

*Förordning
rörande sär-
skilda avdrag
vid 1920 års
taxering till
beviljning för
inkomst.*

(Forts.)

uppgår till 2,500 men ej till 3,000 kronor,
med högst 25 procent för ett barn
» » 30 » » två »
» » 35 » » tre »
» » 40 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 3,000 men ej till 3,500 kronor,
med högst 15 procent för ett barn
» » 20 » » två eller tre barn
» » 25 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 3,500 men ej till 4,000 kronor,
med högst 5 procent för ett barn
» » 10 » » två eller tre barn
» » 15 » » fyra eller flera barn.

Herr Rosén: I en motion av ett par ledamöter av andra kam-
maren har hemställts dels om en höjning av lägsta gränsen för barn-
avdrag från 1,000 till 2,000 kronor, dels om en påbyggnad av av-
dragsrätten, så att personer med intill 4,000 kronors inkomst skulle
kunna erhålla avdrag. Jag har anslutit mig till utskottets förslag
ifråga om påbyggnaden av avdragsrätten till 4,000 kronor, men jag
ville även höja den lägsta gränsen, som nu är 1,000 kronor. Det fanns
emellertid icke möjlighet att i detta avseende komma upp till vad
motionärerna föreslagit, varför jag stannade vid 1,500 kronor såsom
lägsta gräns i förhoppning, att ett sådant förslag skulle kunna vinna
anslutning. Det fanns visserligen sympatier från vissa håll för ett
sådant förslag, men man fruktade för verkningarna av ett bifall till
detsamma. Jag vill då påpeka, att den nuvarande gränsen 1,000
kronor ju är så låg, att ytterst få personer, som ha barn att försörja,
torde komma i åtnjutande av det högsta medgivna avdraget. Redan
i 1917 års förordning var den lägsta gränsen satt vid 1,200 kronor.
Jag ber att få peka på ett exempel. En person med 1,799 kronors
inkomst kunde enligt 1917 års förordning erhålla ett avdrag av 15 %
för vart barn, dock med högst 80 %. En person skulle med samma
inkomst enligt utskottets nu föreliggande förslag erhålla ett avdrag
av högst 50 %, om han har fyra eller flera barn, men enligt reserva-
tionen ett avdrag av 70 %. Om reservationen bifalles, blir avdraget
sålunda för en person i allt fall mindre än han kunde erhålla år 1917.
Jag tror icke, att det är någon fara för kommunerna, om man medgi-
ver det höjda avdraget, d. v. s. flyttar upp de lägsta grupperna, vari-
genom även avdragen för högre grupper höjas. Kommunerna ha ju den
utvägen att genom sina taxeringsnämnder själva bestämma, huruvida
avdrag skola tillåtas och huru högt de i så fall skola sättas. Det
avdrag, som bestämmes i författningen, är det högsta medgivna, ut-
över vilket man icke får gå. Om en kommun har sådan ekonomi,
att det högsta avdraget ej kan medgivas, finnes sålunda möjlighet
för taxeringsnämnden att sätta en lägre procent. Familjeförsörjarna
behöva dessa högre avdrag synnerligen väl.

Jag erhöll för ett par dagar sedan ett brev från en familjeförsörjare, en järnvägstjänsteman i norrligaste Norrland, och jag ber herrarna vara goda att ett ögonblick uppmärksamma, huru den mannen har det ställt. Han säger, att han erhållit fjolårets kommunalskat-tesedel och funnit, att hans sammanlagda inkomster uppgått till 4,520 kronor däri inräknat 780 kronor, som hans hustru fått i ersättning för arbete i statens tjänst — ett, såsom han anmärker, mycket lågt avlönat arbete. Familjen har 9 barn under 15 år, och hustrun har givetvis icke kunnat utföra arbetet i statens tjänst utan att leja arbetskraft. Men för sin inkomst av arbetet i statens tjänst får hon icke göra något avdrag. Denne man kommer icke i åtnjutande av något som helst barnavdrag. Hans sammanlagda skatteutgifter komma i år att uppgå till närmare 1,200 kronor. Jag vill anmärka, att kommunalskatten i den kommunen uppgår till 11,32 kr., vartill kommer vägs katt samt landstings- och kronos katt, så att det sammanlagda skattebelopp han får erlägga uppgår till inemot 1,200 kronor. Han förutser, att vederbörande exekutiva myndigheter till hösten skola komma och taga ifrån honom hans enda ko, därför att han icke ser sig någon utväg att betala skatten. Om man räknar efter vad denna familj får leva på sedan skattebeloppet avdragits, så finner man att detta belopp uppgår till 75 öre per dag och person. Varje människa förstår, huru omöjligt och fullkomligt omänskligt det är att begära, att en familj skall kunna uppehålla sig på en så liten summa. Men huru mycket värre blir det icke för de personer, som ha en avsevärt lägre inkomst än denne familjeförsörjare, och huru mycket värre blir det icke i andra kommuner, där uttaxeringen är betydligt större!

Jag nämnde, att uttaxeringen i den kommun, där denne tjänsteman har sin verksamhet, var 11,32 kr. I Vemdalen i Jämtlands län uttaxeras 23 kr., i Tärendö i Norrbottens län 23,70 kr., i Junosuando i samma län 24,89 kr. och i Redslared, Älvsborgs län, 32 kr.

För min del kan jag icke finna annat än att det är orimligt, att man motsatt sig en så blygsam höjning, som den jag föreslår i min reservation. Utskottet hyser fruktan för att utan utredning höja avdraget för den, som har barn att försörja, men man har icke hyst fruktan för att höja avdraget för dem, som icke ha några barn att försörja! Jag kan dock icke ömma för dessa barnlösa familjer eller ogifta personer, som utskottet här gjort. Det är ju så, att man i dessa dagar är synnerligt angelägen att genomdriva en kommunalskat-terereform, som utjämnar de orättvisor, som finnas, och alla äro ju överens om, att orättvisor förefinnas i stor utsträckning. Men det är då ganska egendomligt att finna, att de, som äro angelägnast om att driva fram detta reformförslag, nu motsätta sig en utjämning av de upprörande orättvisor, som föreligga och vilja förhindra kommunerna att redan i år medgiva något så när rimliga avdrag för sådana personer, som ha det sämst ställt.

Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte bifalla min reservation vid § 2.

Förordning rörande särskilda avdrag vid 1920 års taxering till beviljning för inkomst.
(Forts.)

*Förordning
rörande sär-
skilda avdrag
vid 1920 års
taxering till
bevillning för
inkomst.*

(Forts.)

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Då jag för min del inom bevillningsutskottet varit med om att tillstyrka majoritetens förslag, har det icke skett därför, att jag funnit de av herr Rosén gjorda yrkandena vara annat än rättvisa, utan det beror på att man, då det gäller dessa provisoriska avdrag, får taga hänsyn till vissa omständigheter, som man måste räkna med.

För det första kan man inte komma ifrån, att så länge kommunalskatten är en repartitionsskatt, ju kraftigare avdragen bli för dem, som komma i åtnjutande av desamma, dess hårdare blir trycket för dem, som ligga ovanför avdragsgränsen, vilken uppstår vid en inkomst av 4,000 kronor. Ju kraftigare avdragen bli för inkomster, som understiger 4,000 kr., dess större blir belastningen å dem, som hava en inkomst överstigande nämnda belopp, och denna belastning kan i många fall bli ytterst kännbar. Ty till och med den, som har så många barn att försörja, som den person, om vilken herr Rosén talade, nämligen nio barn, får vid en inkomst av 4,000 kr. icke något som helst avdrag. Det är dessa förhållanden som gjort, att man varje gång denna fråga behandlats gått fram med ytterst stor försiktighet för att icke för hårt belasta dem, som med några hundratal kronor ligga ovanför gränsen. Om genom en undersökning kunnat konstateras, att ytterligare avdrag, d. v. s. av det slag reservanten föreslår, icke verkar alltför förryckande i den av mig berörda riktningen, skulle jag med nöje ha röstat för bifall till reservationen. Men då tiden icke medgivit en sådan undersökning, enär detta förslag skall vara till hands och användas redan av årets taxeringsnämnd och icke mer än några få dagar stått till förfogande för att verkställa en sådan undersökning, har jag, i all synnerhet som regeringens förslag utgick från dessa grundsatser, ansett det vara säkrast att ställa sig på den linje Kungl. Maj:ts förslag innebär.

I övrigt vill jag säga herr Rosén, att den person, som han talade om, vilken skulle betala 1,200 kronor i skatt, utgör det mest talande exempel icke för kraftigare avdrag, ty en sådan person får intet avdrag ens efter herr Roséns reservation, utan för det stora behovet av, att den kommunalskattereform, som är utarbetad och ligger färdig, snart kommer att antagas. I detta avseende tror jag, att reservanten och jag kunna förena oss, om han på den punkten hyser samma brinnande nit och vilja att åstadkomma en förskjutning av kommunalskattetrycket, och jag skall icke ställa mig ovillig till hans yrkande i detta fall.

Herr talman! Utan att närmare vilja ingå på denna sak, ber jag få betona, att majoriteten från det håll jag representerar icke har något emot att göra avdragen så kraftiga som möjligt. Att vi icke kunnat gå med på herr Roséns yrkande beror på, att den korta tid, som stått till utskottets förfogande, icke medgivit att sätta i gång en undersökning om verkningarna av höjda avdrag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Heyman: Herr greve och talman! För min del skulle jag helst vilja ansluta mig till Kungl. Maj:ts proposition i detta

ärende, vari avdragen begränsas till en årsinkomst av högst 3,000 kr. Häri låg tvivelsutan en viss mening som jag velat finna däri att de ordinarie avdragen i varje fall träffa inkomster under 1,800 kr.

När nu de särskilda avdragen enligt Kungl. Maj:ts proposition med fallande avdragsprocent begränsades att omfatta inkomster under 3,000 kr. så uppstår tvivelsutan härigenom enligt mitt förmenande, ett mjukt och lämpligt övergångsintervallum inom ramen av 1,200 kronor. När emellertid utskottet enhälligt stannat vid åsikten, att avdragsgränsen bör höjas till 4,000 kronor, vill jag icke göra annat yrkande. Men att under sådana förhållanden, i onlighet med herr Roséns reservation, inom denna gräns väsentligt förskjuta avdragsprocenten uppåt kan väl icke gärna bli tal om. Härigenom uppnås minst av allt någon ökad rättvisa i skattetrycket, ty den skattelättnad, som sålunda skulle beredas inkomsttagare under 4,000 kronor, komme under sådana förhållanden att automatiskt pressa övriga inkomsttagare, därvid särskilt hårt löntagare, vilkas inkomster ligga strax ovanför 4,000 kronorsgränsen. Av denna kategori finnes för närvarande ett förhållandevis stort antal, vars intressen man även måste taga hänsyn till. Vid den fakultativa tillämpningen får icke stor vikt läggas. Alla som deltagit i taxeringsarbete veta att avdragen tillämpas så gott som över lag. För ordningens mening är väl även så, då taxeringsmyndigheterna ålagts bevisningsskyldighet i fall där avdragsbestämmelserna *icke* tillämpas. Under sådana förhållanden och då löntagarna under olika former nu i allmänhet erhålla full kompensation för dyrtiden, får penningvärdets fall, såsom herr Rosén gjort, icke tagas till intäkt för alltför starka skattefria avdrag. Skulle den principen vinna insteg, att skatteavdragen skulle galoppera i jämnhöjd med löneökningen, är man sannerligen inne på ett alltför mycket utförsbärande plan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr S a n d l e r: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av den motivering, som föreligger för herr Roséns reservation. Vad som där framhållits angående statsmakternas allmänna ställning till denna fråga bör nämligen icke få stå oemotsagt. Jag tror, att man av motiveringen till denna reservation måste få det intrycket, att statsmakterna på ett mycket allvarligt sätt försämrat familjeförsörjarnas ställning, i det att den skulle vara vida sämre än genom de bestämmelser, som meddelades år 1917. Jag fäster kammarens uppmärksamhet på, att, då den ärade reservanten skall göra en jämförelse mellan de senast föreslagna bestämmelserna och tidigare bestämmelser, väljer han att göra jämförelsen icke, såsom rimligt vore, med de bestämmelser, som meddelades av fjolårets riksdag utan med dem, som meddelades år 1917. Men de bestämmelserna äro av den natur att helt enkelt icke kunna jämföras med de stadganden, som senare tillkommit, därför att själva grunderna för dessa särskilda bidrag, själva principerna, huru man skall utmäta dem, blivit ganska väsentligt förskjutna. Jag nödgas besvära kammaren med en summa-

Förordning rörande särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevilling för inkomst.

(Forts.)

*Förordning
rörande sär-
skilda avdrag
vid 1920 års
taxering till
bevilning för
inkomst.*

(Forts.)

risk redogörelse för, huru det var ställt då 1918 års bestämmelser utfärdades.

Uti den kungörelse, som reservanten åberopat från år 1917, hade man gått på den linjen, att man ställt upp vissa procentiska avdrag olika för olika inkomstklasser med gränsvärden, som framgå av reservantens motivering, en gräns vid 1,200 kr., en vid 1,800 kr. och högsta gränsen vid 2,400 kr. Man bestämde då, att det skulle vara högst 20 % avdrag för vart barn i lägsta klassen, högst 15 i mellanklassen och högst 10 i högsta klassen med tillägg, att det skulle få stiga till högst 80 % i samtliga dessa olika klasser. Då år 1918 Kungl. Maj:t föreslog nya bestämmelser i detta ämne, motiverades ändringen med det ostridiga förhållandet, att de där stadgandena från år 1917 gävo anledning till mycket stora ojämnheter, och jag skulle tro, att, om man tager hänsyn till de omständigheter, som då påpekades, väga de väsentligt tyngre än de exempel, som den ärade reservanten framlagt.

Jag skall tillåta mig att ur propositionen till 1918 års riksdag meddela ett par av de motiv, som då förelågo för att göra en ganska grundlig revision av 1917 års bestämmelser. Det heter i departementschefens anförande i denna proposition, att 1917 års förordning giver »anledning till den anmärkningen, att skattelättnaden vid taxering till bevilning kan bli synnerligen ojämn för olika grupper av skattskyldiga. Exempelvis må sålunda omnämnas, att en skattskyldig med fyra barn och en årsinkomst av 1,700 kronor enligt 1917 års förordning skolat skatta såsom för en inkomst av 560 kronor, medan skatten däremot i händelse av en årsinkomst av 1,800 kronor skolat utgå för en beräknad inkomst av 1,080 kronor. Därest den skattskyldiges inkomst varit 2,300 kronor, skulle skatt utgått för ett belopp av 1,380 kronor, medan åter vid en inkomst av 2,400 kronor intet avdrag alls skulle medgivits. Än skarpare blir motsatsen, om såsom exempel väljes en familjeförsörjare med ett större antal barn; därest barnens antal uppgått till 8, skulle sålunda en skattskyldig med 2,300 kronors inkomst skattat för allenast 460 kronor medan däremot en person med 2,400 kronors avlöning ej erhållit något avdrag alls».

Jag tillåter mig fråga den ärade reservanten, huruvida han verkligen önskar gå tillbaka till dessa 1917 års bestämmelser. En annan omständighet, som reservanten fäst sig vid är att man förskjutit gränstalet från 1.200 till 1,000 kronor, varigenom man får fram en viss försämring. Att detta är med verkliga förhållandet överensstämmande, det medgiver jag visst, men man bör taga hänsyn till de skäl, som en gång i tiden förelågo, då statsmakterna gjorde denna förändring. Departementschefen yttrade sig härom sålunda: »En väsentlig utjämning har i 1918 års utkast uppnåtts dels genom införandet av ett större antal inkomstklasser, varigenom övergången från den ena klassen till den andra blir mindre framträdande, och dels genom att så välja dessa inkomstklassers gränser, att desamma icke, såsom i 1917 års förordning, sammanfalla med gränstalen för de obligatoriska bevilningsfria avdragen». Som bekant äger ju ett språng rum just vid 1,200 kronors gränsen vid ordinarie beskatt-

ning enligt bevillningsförordningen, och för att undvika att det språnget skulle ytterligare skärpas, gjorde man 1918 den förändringen, att man flyttade ned detta gränstal till 1,000 kronor. För min del tror jag, att om man sätter sig in i saken, och gör klart för sig den allmänna uppfattningen i detta ärende år 1918 — det vore ursäktligt, om kammarens ledamöter icke erinrade sig de motiv, som de då funno föreligga —, måste man säga, att om också i vissa enstaka, konkreta fall det visar sig, att 1917 års bestämmelser voro fördelaktigare för vissa skattskyldiga, voro de i stort sett ganska ojämnt tilltagna, så att för den stora mängden skattdragare 1918 års skattelindringar äro betydligt rättvisare och jämnare fördelade.

Det gällde också ifråga om 1917 års bestämmelser, att i samtliga inkomstklasserna avdraget skulle få uppgå till högst 80 %, och det är genom att använda dessa bestämmelser från år 1917, som den ärade reservanten kunnat få fram, att de bestämmelser, som riksdagen nu går att besluta om, äro sämre än de förut gällande. Ja visst, de äro sämre för sådana skattskyldiga, för vilka enligt 1917 års bestämmelser taxeringsmyndigheterna gjorde avdrag upp till maximigränsen och i de fall, då inkomsttagarna befunno sig på en högre inkomstnivå, ty det är att märka, att år 1917 kunde man ända upp till högsta gränsen få ett avdrag av 80 %, men då man reviderade dessa bestämmelser år 1918, då ansågs det rimligt, att man drog skillnaden mellan de olika inkomstklasserna annorlunda. Det heter i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet där-om, att enligt 1917 års förordning »är inom varje inkomstklass det procentuella avdraget lika stort för varje barn, varjämte beträffande samtliga inkomstklasser avdraget må uppgå till sammanlagt högst 80 procent. Då emellertid avdraget för varje barn är desto högre, ju lägre den inkomstklass är, i vilken den skattskyldige befinner sig, blir följden, att den skattskyldige med lägre inkomst uppnår maximigränsen redan vid ett jämförelsevis litet barnantal. I 1918 års utkast har däremot följts den principen att ju högre inkomst den skattskyldige har, desto lägre, procentuellt räknat, är det maximiavdrag, som medges honom; och har därvid maximiavdragets storlek inom de olika inkomstklasserna satts i ungefärligt förhållande till det avdrag, som medges för varje barn. Genom denna enligt min tanke riktiga princip» — fortsätter departementschefen — »vinnes jämväl, att maximiavdraget inom de olika inkomstklasserna uppnås vid samma barnantal». Alltså, en familjeförsörjare, som har fyra barn, kan ställas i relativt gott läge, om han hör till den ena eller andra inkomstklassen, naturligtvis dock så, att ifrågavarande avdrag skall vara större, om inkomsten är lägre, men i alla de olika inkomstklasserna skall ökningen för barnantalet verka principiellt på samma vis. Det var av den anledningen, som man 1918 företog sig att revidera 1917 års bestämmelser och som riksdagen då godkände den föreslagna förändringen. På den grunden hava sedan alla de följande förordningarna blivit lagda. År 1919 föreslogs visserligen av Kungl. Maj:t, att man skulle göra vissa mindre jämkningar i fråga om dessa procentsatser, och det

Förordning rörande särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst.

(Forts.)

*Förordning
rörande sär-
skilda avdrag
vid 1920 års
taxering till
beviljning för
inkomst.
(Forts.)*

är fullkomligt riktigt, att de jämkningarna också medförde i vissa undantagsfall, att avdragen blevo något mindre än förut, men kammarens ledamöter torde observera, att det då gällde att lägga om avdragsprincipen därhän, att avdragen skulle bliva obligatoriska i stället för fakultativa. Då den frågan förekom till behandling i riksdagen föregående år, visade det sig, att riksdagen efter gemensam votering i ärendet icke ville vara med om den obligatoriska principen. Det kunde då hava funnits visst fog, ehuru det var utan någon så stor praktisk betydelse, att jämka tillbaka i detta avseende, men det var på grund av riksdagens beslut i ärendet, ett beslut som icke följde de linjer, som voro föreslagna i den kungl. propositionen, som det i 1919 års bestämmelser blev en viss jämkning nedåt i dessa avdrag, dock högst obetydligt. Det förslag, som är framlagt i år, utgår från det ställningstagande, som riksdagen tog förra året. Och jag hemställer till kammarens bedömande, huruvida det verkligen kan vara lämpligt, att man behandlar dessa särskilda avdrag på det sättet, att man varenda riksdag gör om dessa bestämmelser till icke så litet besvär och förfång för taxeringsmyndigheternas arbete. Då det förelåg ett bestämt ställningstagande från riksdagens sida i detta ärende förra året, så förefaller det mig ganska naturligt, att propositionen utgått från det beslutet såsom direktivgivande.

Till sist vill jag bara säga, att naturligtvis finnes det ofantligt mycket, som är befogat i de anmärkningar, som äro fränställda rörande storleken av de skattefria avdragen, men man kan icke komma ifrån, att så länge man rör sig inom det nuvarande kommunala skattesystemets ram, får man också taga hänsyn till, huru en ökning av dessa skatteavdrag kommer att verka. För min del får jag säga, att om man bara går fram och ökar de skattefria avdragen undan för undan, men icke vidtager några åtgärder för att skaffa nya skattekällor eller skatteobjekt i en eller annan form, riskerar man naturligtvis att i vissa kommuner inträder det en övervältning från dem, som få dessa avdrag, till andra kommunens medlemmar, som icke befinna sig i en så gynnsam ställning, så att det vore motiverat. Det, som här understrukits i fråga om behovet av förändring på detta område, förefaller mig nästan peka i den riktningen att här är ett starkt stöd för behovet av den kommunala skattereformen, och jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att det må bliva sista året, som riksdagen behöver besluta skattelindring i denna form för de skatteavdragande, därför att gränsen, för vad man kan åstadkomma på denna linje nås ganska snart.

Herr Rosén: Herr Heyman uttalade den meningen, att familjeförsörjarna hade fått full kompensation för dyrtiden. Det måste väl ändå bero på någon missuppfattning. Åtminstone har riksdagen icke givit befattningshavarna i statens tjänst full kompensation.

Herr Sandler frågade, om jag önskade få tillbaka 1917 års be-

stämmelser. Därpå svarar jag naturligtvis nej. Men jag har tillåtit mig visa, att enligt den förordning, som nu skulle komma att utfärdas på grund av ett bifall till utskottets förslag, det bleve i vissa fall en försämring i jämförelse med förhållandena enligt 1917 års bestämmelser. Att detta är riktigt har herr Sandler upprepade gånger själv medgivit. Jag ber att få understryka, att det högsta tillåtna avdraget, nämligen för dem, som hava under 1.000 kronors inkomst, aldrig eller i högst sällsynta undantagsfall skulle kunna tillämpas, därför att på grund av penningvärdets fall så små inkomsttagare numera icke finnas bland dem, som hava familj att försörja.

Jag har litet svårt att förstå motiveringen för herr Sändlers ståndpunkt i detta fall. Naturligtvis håller han på Kungl. Maj:ts förslag, då han själv utarbetat detsamma, men hans rädsla för förändringar förefaller något underlig, då jag lärt känna honom såsom en allt annat än konservativ man. Jag undrar om icke hans motstånd eller rädsla snarare grundar sig därpå, att han med hänsyn till det nya kommunala skatteförslaget gärna vill hava kvar så befängda bestämmelser som möjligt, för att den uppenbara orättvisan skall träda fram skarpare i dagen och agitationen hava större utsikt till framgång!

Herr Hult: Gentemot vad som anförts av en talare på Göteborgsbanken ber jag för min del att få hos kammaren på det varmaste hemställa om bifall till reservationen på ifrågavarande punkt. Jag anser visserligen, att om man fattar beslut i dessa kommunala skatteärenden, så bör man framgå med en viss försiktighet, men jag tror icke, att någon av kammarens ledamöter skall jäva mig, om jag, i likhet med vad reservanten gjort, frågar, huruvida icke ett belopp, som är så lågt som 1.500 kronor och som skall räcka till en hel familjs uppehälle, är av så pass låg valör, att man bör lämna taxeringsmyndigheterna möjlighet att medriva en familjeförsörjare med flera barn ett så stort avdrag som möjligt. Jag kan från taxeringarna vitsorda, att det är ingalunda några stora belopp, som det här rör sig om för de resp. kommunerna, men det är klart, att för den enskilde individen, som det här gäller, är det av ett betydande värde, att det beredes honom ett litet större avdrag. Det är ju egentligen så, att det ogifta tjänstefolket, som beskattas, i regel åtminstone har under 1,200 kronor. Våra drängar på landet beskattas numera för en inkomst av 1,100 till 1,200 kronor och jungfruarna till 800, 900 å 1,000 kronors inkomst, men exempelvis de gifter statkarlarna komma nu i regel över 1,500 kronor. Det är sålunda icke något stort skatteavdrag det gäller, men det är verkligen behjärtansvärt att i vissa fall lämna största möjliga skatteavdrag, och jag vill endast erinra, att det är fråga om att giva taxeringsmyndigheterna rätt att i ett särskilt fall kunna medgiva största möjliga avdrag, ty varje fall skall noga bedömas, vart för sig.

Jag ber med dessa ord herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Förordning
rörande sär-
skilda avdrag
vid 1920 års
taxering till
bevilling för
inkomst.*

(Forts.)

*Förordning
rörande sär-
skilda avdrag
vid 1920 års
taxering till
beviljning för
inkomst.
(Fortu.)*

Herr Rune: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av den siste ärade talarens anförande ber jag få nämna för herrarna, att det helt naturligt inom utskottet rådde en mycket stor förståelse av behovet att i visst fall lindra så mycket som möjligt för de lägst taxerade, men det är så, såsom herrarna förut hört av en talare här, att detta förslag är lagt huvudsakligen likadant som det var i fjol. Det är ett provisoriskt förslag, som icke är avsett att gälla för någon längre tid, och skillnaden, som den siste talaren nämnde om, inskränker sig icke till, att man skall förändra den lägsta intervallen från 1.000 kronor till 1,500 kronor, utan det blir naturligtvis en förskjutning av hela skalan uppigenom. Då är det väl så, att man får tänka sig för, innan man gör en sådan förskjutning av en hel skala, tänka på huru detta skall verka på en hel del skattskyldiga, tänka på konsekvenserna. Och i detta fall är det så, att man icke har haft tillfälle eller tid att verkställa någon som helst undersökning, huru detta skall verka. Det man nu vågat att göra har varit att öka maximigränsen från 3.000 kronor till 4,000 kronor, och det har man gjort för att göra övergången så mycket mjukare, så att man icke skulle kunna få några gränfall, som visade alltför stora orimligheter; men i övrigt är det väl rimligt, att man i en sådan här provisorisk lagstiftning icke varje år försöker komma med nya skalor och nya beräkningar.

Jag är liksom den siste talaren besjälad av begär att försöka minska skattebördorna för de minsta inkomstagarna, men ändå har jag ansett mig böra i utskottet biträda det förslag, som utskottet framlagt, och till vilket jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall.

Friherre Fleming: Herr greve och talman! Med anledning av den näst siste ärade talarens anförande, vari han bad kammaren att behjärta de synpunkter, som de reservanter framhållit, ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på en sak. På sidan 9 står det nämligen redogjort för vad resultatet eller verkningarna av ifrågasvarande avdrag kunna bli. Det är en utredning, som gjordes i fjol och sålunda grundar sig på 1917 års taxering. Man kan sålunda icke direkt avgöra, huru det verkar nu, men sannolikt är, att det icke skulle bli mindre, och den som gjort utredningen framhåller, att det i många fall kan komma att verka mer än beräknat. Resultatet av denna utredning är, att den ökning i den kommunala utdebiteringen per 100 kronors inkomst, som Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra, skulle variera mellan lägst 2,16 och högst 13,85 %. Det är i allt fall en ganska väsentlig ökning som faller på andra skattedragare.

Då vi började behandla denna proposition på avdelningen i beviljningsutskottet, var det många olika förslag, och alla ville hava så stora avdrag som möjligt, men man fann, att man icke kunde taga sig till att kasta om siffrorna, då man icke visste vad detta innebure. Den utredning, som man lyckades åstadkomma, måste inskränka sig till, hur föreslagna avdrag för inkomstagare mellan 3,000—4,000 kronorsgränsen skulle verka, och den gav vid handen, att förskjut-

ningarna icke skulle bliva så avsevärt stora. Men, såsom jag framhållit, den, som gjorde utredningen, framhöll, att förskjutningarna i vissa kommuner kunde bliva väsentligt större. Om man gick längre, än vad utskottet föreslår kunde det leda till konsekvenser, som ingen av oss kunde bedöma, och jag antager att ingen av kammarens ledamöter skulle vilja tillstyrka avdrag, som kunde föranleda en högst väsentligt ökad belastning för de övriga skattedragarna. Jag vill därför be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Förordning rörande särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevilling för inkomst.
(Forts.)

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman! Jag skulle icke hava förlängt denna debatt, om icke den ärade reservanten använt sig av en motivering på slutet av sitt anförande, som jag finner mig hava anledning att protestera emot. Mot herr Sandler använde han sådana motiv som att orsaken till, att detta förslag är så beskaffat som det är, är att man ville hava det så dåligt som möjligt och därigenom driva fram den kommunala skattereformen. Jag tror för min del, att denna insinuation icke är berättigad, då man läst detta förslag och tagit del av de motiv, som varit grundläggande, och de uttalanden, som för förslaget anförts. Skulle man begagna sig av sådana argument i debatten, skulle man med samma rätt kunna säga till den ärade talaren och hans meningsfränder att med den kärlek de hava för de provisoriska anordningarna, så kan man tänka sig, att de vilja hava dessa provisoriska förordningar så bra som möjligt och så långvariga som möjligt. Jag vill icke använda mig av sådana motiv; jag har endast velat inlägga en gensaga mot de motiv, som herr Rosén anført såsom sannolika skäl för motståndet till hans reservation.

Herr Rosén: Jag hade knappast väntat mig att herr Gustaf Nilsson skulle uppträda såsom läromästare för, huru man bör uppträda i en debatt.

Friherre Flemings anförande kunde hava fog för sig, om det vore så, att avdragen voro obligatoriska, men det äro de ju inte. Herr Fleming var själv i föl en av de förnämsta motståndarna till förslaget att göra avdragen obligatoriska. Nu är det visserligen sant, att i de större städerna bliva avdragen i själva verket obligatoriska, därför att man icke närmare känner de olika personer, och för dessa samhällen skulle det hava en viss ekonomisk betydelse, men jag kan icke taga någon större hänsyn till de större städernas ekonomiska bekymmer. Jag vill för övrigt erinra herrarna, att dessa kommuners inkomster komma att högst avsevärt ökas, därför att riksdagen i föl beslöt, att kommunerna skulle få beskatta inkomsten av aktier. Det kommer att tillföra storstäderna betydande inkomster, och då anser jag, att man mycket väl kan giva dem, som äro sämst ställda, och det äro de som hava många barn att försörja, den lindring, som de skulle beredas genom ett bifall till reservationen.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Sandler: Jag skulle alldeles icke hava till bemötande upp-

Förordning
rörande sär-
skilda avdrag
vid 1920 års
taxering till
beviljning för
inkomst.
(Forts.)

tagit herr Roséns tal om varför det ena eller andra förslaget blivit framställt, men då debatten nu i allt fall fått fortgå och har ytterligare utvecklats sig en smula på den punkten, så må det vara tillåtet för mig att säga, att det är ju riksdagen, som har beslutit de bestämmelser, som det här är fråga om. Och jag hemställer till herr Rosén, om det är hans mening att göra gällande, att svenska riksdagen i fjol fattade detta beslut för att få det befängt ställt för skattedragarna?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på godkännande av nu föredragna paragraf samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Rosén vid paragrafen anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övertvägade ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 2 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 2 tillstyrkta förordningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i herr Roséns vid denna paragraf anförda reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit såunda:

Ja — 67;

Nej — 28.

Då tiden nu var tämligen långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöt kammaren efter framställning av herr talmannen att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta handläggningen av förevarande betänkande ävensom behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 96, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren C. L. Adolfsson;

nr 97, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren S. F. Wennberg; och

nr 98, angående pension å allmänna indragningsstaten åt städerskan Carolina Christina Hildebrand.

Herr *Leuterskiöld* väckte en motion, nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till nationernas förbund.

Denna motion hänvisades till särskilda utskottet.

Efter föredragning av de denna dag avlämnade kungl. propositionerna hänvisades dessa, nr 74 till behandling av lagutskott, nr 84 till statsutskottet, nr 91 och 92 till bevillningsutskottet samt nr 94, 96—98 och 100 till bankoutskottet.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 18, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen *J. G. Waller* på grund av sjukdom (tarmblödning) är under ytterligare 14 dagar förhindrad att delta i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Sundsvall den 10 februari 1920.

Sven Lindberg,
leg. läkare.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4,33 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.